

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju
Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije

Diplomski rad

Budistička božica Benzaiten od hinduizma do šintoizma

Studentica: Martina Kolak

Mentorica: dr. sc. Marijana Belaj, izv. prof.

Komentor: dr. sc. Goran Kardaš, doc.

Zagreb, lipanj 2018.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Budistička božica Benzaiten od hinduizma do šintoizma* izradila potpuno samostalno, uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Marijane Belaj, izv. prof. i komentora dr. sc. Gorana Kardaša, doc. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Sadržaj

Izjava o autorstvu	1
Sadržaj	2
Uvod	3
I. Razvoj i širenje budizma	5
1. Nastanak i razvoj budizma u Indiji	5
2. Širenje budizma u Istočnu Aziju	7
3. Proces japanizacije budizma	12
4. Sinkretizam	18
II. Razvoj kulta božice Benzaiten	22
1. Porijeklo kulta	22
2. Prijenos kulta	28
3. Razvoj kulta u Japanu	32
III. Budizam modernog doba	38
1. Periodi Edo i Meiji	38
2. 21. stoljeće	39
Zaključak	43
Popis literature	45
Sažetak / Abstract	48

Uvod

Budizam je nakon svoga proširenja iz Indije stekao velik utjecaj na mnoge kulture te su zbog toga kroz povijest nastajale njegove razne škole i religijski pravci. Jedan od najboljih primjera raznolikosti budističkih učenja je Japan, zemlja posebnog karaktera koji je omogućio japanskom društvu da tijekom svoje duge povijesti prisvoji elemente drugih kultura, učini ih svojima i dalje ih razvije u jedinstvenom pravcu. Cilj ovoga diplomskog rada je pokazati promjene i prilagodbe budističkih religijskih pojava koje nastaju interakcijom s drugim različitim religijskim sustavima upravo na primjeru Japana.

Glavni prikaz ću napraviti na temelju analize već objavljenih radova i povijesne građe, pri čemu ću se najviše usredotočiti na primjer budističke božice Benzaiten koja se zbog svojeg hibridnog podrijetla pokazala najboljim primjerom procesa koji su utjecali i na budizam. Kritički ću se osvrnuti na one točke rada oko kojih još postoji nedoumica i koje se mogu interpretirati na drugačiji način. To je npr. teorija *honji-suijaku*, za koju je Faure (2016) naveo da ne može jasno objasniti koja je uloga kojeg božanstva u srednjovjekovnoj religiji. Također ću se kritički osvrnuti na stanje modernog budizma, a i kulta božice Benzaiten u modernom dobu, za kojeg i Porcu (2014) i Yasumoto (1962) smatraju kako je sveden isključivo na konvenciju te ću ukratko iznijeti svoje mišljenje o nekim drugim manjim temama. I drugi radovi su poslužili kao neiscrpan izvor građe za ovaj rad. Među njima svakako moram istaknuti Ludvik (2002, 2012) i njezino izvrsno istraživanje Sarasvatī i Benzaiten, kao i Schumacherovu (2012) mrežnu stranicu koja sve te informacije upotpunjava i zaokružuje. Neizostavni su i Matsunaga i Matsunaga (1974, 1976) s detaljnim pregledom razvoja budizma unutar povijesnih okvira Japana. U radu ću također koristiti izvorne tekstove (Vede, indijski epovi i *purāṇe*, *Sūtra zlatne svjetlosti*) čijim ću prijevodima nastojati potkrijepiti sadržaj ovoga rada.

Rad započinje poglavljem u kojem prikazujem ključne faze razvoja budizma i njegovog širenja kroz Kinu prema Japanu, pri čemu se osvrćem na vrijeme nastanka budizma, njegovo širenje unutar i izvan Indijskog potkontinenta, s glavnim naglaskom na Japan. Zatim se bavim raznim povijesnim okolnostima u Japanu koje su prouzrokovale nužne promjene u budizmu i potaknule njegov razvoj. Prvo poglavlje završavam uvodom u fenomen sinkretizma japanskih religija, koje je ključno za praćenje daljnjeg sadržaja ovoga rada.

U drugom poglavlju nastavljam se baviti sinkretizmom, pri čemu procese prilagodbe i miješanja različitih tradicija pratim na primjeru kulta božice znanja, glazbe i obilja, Benzaiten. Tu istražujem porijeklo njezinog kulta u vedskim himnama, epovima i starim indijskim pričama koje nam daju uvid u promjene kulta tijekom dugog razdoblja indijske povijesti. Zatim pratim promjene njezinog aspekta¹ nastale prevođenjem *sūtri* sa sanskrta na kineski, koje su bile ključne za reinterpretaciju kulta u Japanu. Na kraju poglavlja bavim se specifičnim primjerima miješanja kulta božice Benzaiten s drugim božanstvima i njihovim aspektima te iznosim konačno mišljenje o cijelom procesu sinkretizma.

Na samom kraju ovoga rada, nakon što sam prikazala procese koji su doveli do promjene budizma ranog i srednjovjekovnog Japana, stižem u moderno razdoblje japanske povijesti, gdje se ukratko osvrćem na degradaciju budizma u 19. i 20. stoljeću te njegovo trenutno stanje. Time će završiti pregled širenja budizma i njegove interakcije s ostalim kulturnoreligijskim sustavima.

¹ Ovdje se pod aspektom podrazumijevaju različite inačice prikaza božanstava kojima su pridodani novi atributi i karakteristike

I. Razvoj i širenje budizma

Prije nego što se pozabavim kultom božice Benzaiten, valjalo bi se ukratko upoznati s nastankom i razvojem samog budizma, unutar kojega je ovaj kult poprimio sve šarenilo koje ga karakterizira. U ovom ću poglavlju prikazati ključne faze razvoja budizma i njegovog širenja kroz Kinu prema Japanu. Osvrnut ću se na vrijeme u kojem je budizam nastao, na to kako je bio prihvaćen u Indiji, na vladavinu budističkog kralja Aśoke, kineske misionare koju su budizam prenijeli u Han Kinu te postupno prihvaćanje budizma tijekom ranog perioda japanske carske vladavine. Pokušat ću prikazati ključne faze japanizacije budizma po njegovu dolasku u Japan, ali i obrnuto, kako se Japan promijenio prihvaćanjem budizma. Ovo ću poglavlje zaključiti predstavljanjem fenomena sinkretizma japanskih religija, čime ću ujedno dati uvod u sljedeće poglavlje ovog rada.

1. Nastanak i razvoj budizma u Indiji

Budizam nastaje u vrlo plodnim društvenim okolnostima u Indiji u petom stoljeću prije nove ere. Tadašnje je društvo bilo podređeno sustavu *varṇi*² te je postojala velika razlika između više i niže kaste. Društvo su predvodili brahmani, čiji je utjecaj dobio na važnosti zbog žrtvenih obreda koje su izvodili kako bi zadovoljili bogove. Te su si obrede mogli priuštiti samo imućni građani, što je stvaralo još veći jaz između kasta. Upravo u takvom društvu odrastao je Siddhartha Gautama³, princ plemena Śākya⁴ koji je doživio prosvjetljenje i bio nazvan Buddha, nakon što se susreo s četiri plemenite istine i posvetio pronalaženju pravog puta do oslobođenja od sve patnje.

Budizam se svojom doktrinom i učenjima suprotstavio tadašnjem tradicionalnom društvenom uređenju i utjecaju brahmana. Svojim je pristupom umjerenosti i samilosti privukao sve marginalizirane članove društva, ali i bogate članove trgovačke kaste (Stein 2010:62) te je time učvrstio svoj položaj u indijskom društvu toga vremena. Nakon

² वर्ण *varṇa* (skr.) – stari naziv za kastu; postojale su četiri kaste: ब्रह्मन् *brahman* (najpovlaštenija kasta, svećenici koji su izvodili obrede i komunicirali s bogovima), क्षत्रिय *kṣatriya* (vojna kasta, druga po utjecaju), वैश्य *vaiśya* (treća kasta, koju su činili trgovci i poljoprivrednici) i शूद्र *śūdra* (najniža kasta)

³ सिद्धार्थ गौतम (skr.)

⁴ शाक्य (skr.)

Buddhine smrti, njegove su propovjedi sabrane u glavnu zbirku budističkih svetih spisa, *piṭake*⁵, koje su njegovi učenici propovijedali kako bi proširili Buddhina učenja. Time se budizam počeo širiti na šire područje Indije.

Širenje budizma podrazumijevalo je sve veći broj sljedbenika, a time i veći broj različitih mišljenja. To je dovelo do prvih neslaganja i razilaženja po pitanju nauka koji je Buddha ostavio iza sebe. U konačnici, došlo je do glavne podjele budizma na *hinayānu* i *mahāyānu*⁶. Hinayānske škole, koje nisu podržavale ideju bodisatvi⁷, proširile su se na jugu Indije, a kasnije smjestile na Šri Lanci. Sljedbenici ovog pravca budizma njeguju *Palijski kanon*, najstariji zapis budističkih tekstova, pisan na palminom lišću, a očuvan u cejlonskoj budističkoj tradiciji. Za razliku od *hinayānskog* budizma, koji nije imao velik broj sljedbenika, *mahāyānski* se budizam proširio na veliko područje i kasnije se razdijelio na mnoge manje škole.

Ključno je razdoblje indijskog budizma vladavina jednog od najvećih vladara u povijesti čovječanstva, Aśoke⁸ (268. – 232. pr. n. e.), trećeg cara velike dinastije Maurya⁹, čijem je teritoriju pripadao gotovo cijeli prostor Indijskog potkontinenta. Aśoka je u početku bio veliki vojskovođa, vrlo uspješan u svojim vojnim pohodima. Iako u sedmoj godini svoje vladavine prihvaća budizam, i dalje ne primjenjuje budistička učenja o upravljanju državom. Tek nakon što je izvršio veliki pokolj u Kalingi¹⁰ (277. godine pr. n. e.), u kojem je ubio stotine tisuća ljudi, a zarobio još pedeset tisuća (Ikeda 1977:43), uvidio je da možda postoji bolji način vladanja te je u potpunosti prihvatio budistička učenja i uspostavio budizam kao državnu religiju. Kako Ikeda navodi, tijekom tog perioda svoje vladavine Aśoka je primjenjivao politiku mirne diplomacije, odrekao se ratovanja i sve je ljude smatrao ravnopravnima (za razliku od tada dominantnog mišljenja u društvu). Također je zagovarao vjersku toleranciju, što je bio veliki korak u tadašnjoj Indiji bogatoj religijskim usmjerenjima. Osim toga, osnovao je bolnice za ljude i za životinje te dao izgraditi izvore i zasaditi drveće. Ipak, najznačajnije što je ostavio su edikti koje je dao podići diljem Indije i koji predstavljaju vjerodostojan povijesni dokument koji svjedoči o

⁵ पिटक (skr.)

⁶ हीनयान i महायान (skr.) – Malo vozilo i Veliko vozilo.

⁷ बोधिसत्त्व *bodhisattva* (skr.) – budistički „sveci“ koji su odgodili postizanje prosvjetljenja kako bi pomogli drugima na tom putu

⁸ अशोक (skr.)

⁹ मौर्य – Maurya, dinastija koja je vladala drevnom Indijom od 332. do 187. godine pr. n. e.

¹⁰ कलिंग (skr.)

njegovoj vladavini i djelima. U nekim ediktima su zapisani propisi koje je donio, npr. zabrana ubijanja i žrtvovanja životinja (1977:45–49). Najznačajniji je pak četvrti edikt jer govori o *dharmi*¹¹. Edikti su bili postavljeni na najznačajnijim prometnim i trgovačkim pravcima na granici carstva Maurya, tako da su bili vrlo posjećeni i čitani. Aśoka je također poticao širenje budizma slanjem budističkih redovnika kako bi propagirali budistički nauk. Tijekom njegove vladavine broj sljedbenika je porastao u tolikoj mjeri da su vladari nakon Aśoke morali prihvatiti budizam kako bi održali mir.

Ovdje vidimo da je Aśoka u potpunosti prihvatio budistički nauk i primjenjivao ga za mirno upravljanje državom, za dobrobit naroda, jer je učenje budizma vidio kao ispravan put. Prvo su ga prihvatili oni najslabiji, ali se brzo proširio na ostatak puka. Aśokinim zalaganjem budizam uistinu dobiva na važnosti kao državna religija, što je stvorilo uvjete za blagostanje u državi. Takav slučaj nećemo vidjeti u Kini i Japanu.

2. Širenje budizma u Istočnu Aziju

Kina je Putem svile došla u doticaj s budizmom u prvom stoljeću, za vrijeme vladavine dinastije Han¹². U to vrijeme, Kina je već imala razrađen sustav vladanja i društvenog uređenja utemeljen na bogatoj tradiciji konfucijanske i drugih filozofskih škola. Vladajući velikim teritorijem, Kina je oduvijek primala utjecaje raznih etničkih skupina i stranih naroda koje bi prisvojila i prilagodila potrebama svojega društva (Watanabe 1968:10). Isto se dogodilo i s budizmom.

Za razliku od budizma u Indiji, koji je privukao veliku masu siromašnih i podređenih, kao i one imućnije i boljeg statusa, Watanabe tvrdi da je budizam u Kini iskusio prvo vladajući sloj društva, odnosno car i njegovi službenici (1968:54). Kako je za tu tvrdnju izvor službena povijest dinastije Han¹³, koju su ujedno i pisali dvorski službenici, nemamo dokaza koji bi nam ukazali da ljudi nižih slojeva društva nisu došli u kontakt s budizmom. No, kako su se trgovci, svećenici i drugi izaslanici primali na dvoru ne bi li

¹¹ धर्म *dharmā* (skr.) – zakon, moral; budistički etički propisi

¹² 漢朝 *Hàn Cháo* (kin.) – dinastija Han; vladala velikim teritorijem Kine od 206. pr. n. e. do 220. godine. Razdoblje dinastije Han se smatra zlatnim dobom kineske umjetnosti i tehnologije. Dinastija je dosegla vrhunac u drugom stoljeću.

¹³ 後漢書 *Hòu hànshū* (kin.) – *Povijest Kasnijeg Hana*, jedna od službenih kronika kineske povijesti, koja pokriva zbivanja od 25. do 220. godine.

predali svoje darove carskoj obitelji, možemo zaključiti da je budizam ostavio prvi utisak upravo u tom uskom krugu društva na carskom dvoru. Kako je u početku budizam smatran zanimljivom novinom iz strane zemlje, nije imao veliki značaj u društvu, pa nije niti očuvao svoju izvornu vrijednost, već se razvila posebna inačica budizma na koju su uvelike utjecale tada važnije konfucijanske vrijednosti i taoističke prakse. Budući da se ova inačica razvila među plemenitašima koji su voljeli uživati u raskoši i obilju, ovaj se budizam uvelike razlikovao od izvornog asketskog i skromnog budizma koji je tada još postojao u Indiji. Dok su indijski redovnici živjeli uz samo najnužnije potrepštine, prakticirajući askezu radi sebe, kinesko plemstvo je održavalo raskošne ceremonije radi zabave, predvođene budističkim redovnicima odjevenim u pozlaćene halje (Watanabe 1968:60). Ovaj prvotni oblik kineskog budizma je u potpunosti bio lišen temeljne budističke ideje, sveden samo na oblik ceremonijalne zabave, jer je predstavljao potpuno drugačiji stav prema životu i način razmišljanja, koje kineski carski dvor i redovnici u njegovoj službi nisu niti pokušali razumjeti.

Uskoro je ipak došlo do dubljeg zanimanja za budistička učenja. Iz Indije se uvoze razni budistički artefakti i primjerci budističke umjetnosti, dotad neviđene u Kini. Nadalje, mnogi misionari putuju iz Indije u Kinu (npr. Kumārajīva¹⁴, 344.–413.) i iz Kine u Indiju (npr. Fāxiān, 337.–422.; Xuánzàng, 602.–664.; Yījīng, 635.–713.¹⁵) kako bi prikupili i preveli budističke tekstove na kineski jezik. Kineski budizam najviše cvate za vrijeme dinastije Tang¹⁶, kada se razvijaju mnoge škole koje će imati znatan utjecaj na razvoj japanskog budizma.

Kako se kineska dinastija Wei¹⁷ teritorijalno širila tijekom četvrtog i petog stoljeća, tako se širio i budizam, te je u četvrtom stoljeću došao i do Korejskog poluotoka (Watanabe 1968:11), gdje je ubrzo pustio korijene i postao glavna religija korejskog društva. Upravo će preko Koreje i korejskih izbjeglica budizam prvi puta kročiti na japansko tlo, u obliku budističkih skulptura i obrednih predmeta. Watanabe zaključuje da je taj budizam bio u potpunosti kineski budizam kojem su već pridružena neka konfucijanska i taoistička učenja (1968:9) s čime se slažem, jer japanski redovnici nisu

¹⁴ कुमारजीव (skr.)

¹⁵ 法顯, 玄奘, 義淨(kin.)

¹⁶ 唐朝 Táng cháo (kin.) – dinastija Tang; jedna od najvećih kineskih dinastija; vladala je od 618. do 907. godine. U to vrijeme Kina dosiže kulturni vrhunac, a tadašnji glavni grad 長安 Cháng'ān je bio najmnogoljudniji grad na svijetu.

¹⁷ 北魏 Běiwèi (kin.) – dinastija Sjeverni Wei, koja je vladala sjevernom Kine za vrijeme razdoblja Sjevernih i južnih dinastija između 386. i 534. godine.

imali prilike doći u doticaj s izvornim oblikom budizma, što zbog udaljenosti Indije, što zbog jezične barijere. Sve što bi uspjelo doći do njih je već prošlo kroz neki proces promjene, a kineski prijevodi nisu bili dosljedni indijskim interpretacijama, nego su se pojmovi prevodili koristeći npr. taoističke termine sličnog značenja ili fonetskim zapisivanjem sanskrtskog pojma. Japanski budizam se u svojim ranim fazama razvoja oslanjao isključivo na utjecaj kineskih škola i kineske prijevode tekstova, dijelom i zbog nezainteresiranosti japanskih redovnika za dublje razumijevanje doktrine. No, kada su neki pojedinci i htjeli doći do izvornih indijskih tekstova, svaki pokušaj je bio popraćen neuspjehom zbog težine puta od Japana do Indije i nesreća koje su se tijekom puta događale. Stoga se japanski budizam razvijao interpretiranjem (umjesto razumijevanjem) kineskih prijevoda, što je, kako je Watanabe lijepo sročio, potaknulo da se: „japanski budizam samostalno razvijao u svom smjeru uz neke privremene utjecaje s kontinenta“ (1968:17). Prihvatanje budizma u Japanu je započelo već u petom stoljeću, no prema *Nihon Shōkiju*¹⁸ za službeni datum se uzima 552. godina.

Japan je prije uvođenja budizma bio zemlja mlade carske loze koja se izborila za prevlast nad drugim utjecajnim klanovima i uspostavila centraliziranu vlast tijekom perioda Kofun¹⁹. Klan²⁰ je bio temeljna jedinica društva, a svaki je klan tvrdio da ima božansko porijeklo. Unatoč tome, jedan od klanova (ujedno i današnja carska obitelj) je nadvladao sve ostale, postavio svoje božanstvo kao vrhovno, a mitove i legende ostalih isprepleo tako da opravdaju svoj autoritet (Matsunaga i Matsunaga 1974:2). Iz toga će kasnije proizaći prva pisana djela koja svjedoče o povijesti Japana, *Nihon Shōki* i *Kojiki*²¹, napisana upravo u svrhu propagiranja šintoizma kao autohtone religije i carske loze kao legitimnog vladara zemlje.

Šintoizam²² je u početku bio skup raznih obreda pročišćenja, proricanja, šamanističkih rituala, štovanja duša predaka i drugih neinstitucionalnih vjerovanja koja su se regionalno razlikovala. Vjerovalo se u *kamije*²³, idealizirane ljude ili personificirane aspekte prirode (Matsunaga i Matsunaga 1974:3), prije nego u božanstva kakva su poznata

¹⁸ 日本書紀 *Nihon Shōki* (jap.) – Japanske kronike; druga najstarija knjiga koja opisuje razdoblje rane povijesti Japana iz 8. stoljeća.

¹⁹ 古墳時代 *Kofun jidai* (jap.) – Kofun period; traje od 250. do 538. godine

²⁰ 氏 *uji* (jap.) – klan

²¹ 古事記 *Kojiki* (jap.) – Drevni spisi, najstarija knjiga koja opisuje nastanak japanskog otočja i *kamija* (8.st.).

²² 神道 *shintō* (jap.) – Put *kamija*

²³ 神 *kami* (jap.)

u drugim religijama. Ti su *kamiji* mogli biti bilo gdje, i u najmanjoj životinji i u najobičnijoj biljci. Tadašnji ljudi su imali stav prema životu u skladu s prirodom i *kamijima* i to je u početku bio, najjednostavnije rečeno, način življenja. Matsunaga i Matsunaga tvrde da tek dolaskom budizma, ikonografije i institucionalizirane religije ovaj način života biva nazvan „šintoizam“ i postavljen za japansku autohtonu religiju (1974:8). Uz to, *kamijima* se pridružuju razni atributi, prikazi, mitologija, hijerarhija i drugo te oni postaju božanstva u punom smislu te riječi. Iako malo toga možemo sa sigurnošću potvrditi o vjerovanjima u Japanu prije dolaska budizma, *Nihon Shōki* i *Kojiki* nam daju prikaz šintoističkog panteona, koji su autori stilizirali na nalog carske obitelji. Ove kronike su nastale u vrijeme kada je budizam već bio prihvaćen na japanskom dvoru te je tako on vrlo vjerojatno imao utjecaj na tu stilizaciju, a time i na promjenu u autohtonom vjerovanju.

Budizam je službeno primljen u Japan upravo u vrijeme dok šintoizam kao takav još nije postojao. Prije nego što je budizam uspio ostaviti ikakav utjecaj, morao je prijeći prepreku autohtonog vjerovanja u *kamije*. Naime, narod se bojao da će prihvaćanje nove, strane religije razljutiti *kamije* i time narušiti prirodnu i društvenu ravnotežu koja je postojala. No, budizam, koji je do tada već inkorporirao učenja mnogih drugih škola, je pokušao napraviti isto i u Japanu. Tako je japanske *kamije* dodao panteonu budizma kao strana božanstva, čuvar *dharme*, i time učinio sebe prihvatljivim. Osim što je usvojio *kamije*, budizam je predstavio i neka hinduistička božanstva, također kao zaštitnike, koji su predstavljali neke filozofske koncepte koji još nisu postojali u Japanu. Jednostavno rečeno, budizam se prilagodio situaciji na koju je naišao i učinio se primamljivim narodu koji ga je u početku odbijao.

Prema *Foundation of Japanese Buddhism: Vol. 1*, budizam je u Japanu, kao i u Kini, prvo prihvatila aristokracija. Za to je ponajprije zaslužan klan Soga²⁴, blizak carskoj obitelji. Oni su smatrali da bi Japan trebao prihvatiti budizam jer dolazi iz naprednije zemlje, što bi unaprijedilo i sam Japan. Zapravo su vidjeli budizam samo kao superiorniji oblik magije i nisu uopće pokušavali razumjeti budistička učenja. U početku su carevi odbijali budizam, jer su se bojali da bi strana božanstva narušila njihov autoritet stečen, prema vjerovanju, nasljedstvom od božanske loze. Prvi car koji je prihvatio budizam bio je Yōmei²⁵ (585.–587.), kojem je majka pripadala klanu Soga. Godine 587. izbija rat između

²⁴蘇我氏 Soga uji (jap.)

²⁵用明天皇 Yōmei Tennō (jap.)

Soga i suparničkog klana Mononobe²⁶ koji se protivio prihvaćanju budizma. Klan Soga je iz tog sukoba izašao kao pobjednik, a budizam je ubrzo pod vladavinom carice Suiko²⁷ (554.–628.) i princa Shōtokua²⁸ postao državna religija (1974:9–13).

Princ Shōtoku je najvažnija ličnost vezana za prihvaćanje i širenje budizma i zato ga se smatra ocem japanskog budizma. Zaslužan je za izgradnju hramova diljem Japana, propisivanje redovničkog pravilnika, institucionaliziranje budizma i slanje izaslanika u Kinu. Ti su izaslanici kasnije imali veliki utjecaj ne samo na budizam, jer su donosili nova budistička znanja koja su se razvila u Kini, kao i svete spise, nego i na društvo, budući da su donosili i nove ideje za uređivanje centralizirane države (Matsunaga i Matsunaga 1974:14). Sve ove novine su bez sumnje imale veliki utjecaj na daljnji razvoj i degradaciju budizma tijekom perioda Asuka²⁹, jer su unatoč tadašnjoj maloj ulozi u društvu, promjene u budizmu ipak odražavale sva zbivanja kako na dvoru, tako i unutar mladih budističkih redova.

Jedna od glavnih značajki budizma u Japanu je služba državi³⁰. Budizam je u početku bio poznat samo vladajućem sloju društva, a koristili su ga isključivo za postizanje osobne koristi i dobrobit države. Ceremonije se nisu izvodile da bi se poštivala budistička učenja, već samo da se njima umire bogovi i osigura prosperitet carske obitelji, a time i države. Osim toga, vladajuća klasa uopće nije marila za širenje budizma među pukom, jer se bojala da bi on mogao predstavljati prijetnju njihovoj vlasti. Zato su raznim zakonima i kaznama pokušali održati budizam u svojim rukama (Matsunaga i Matsunaga 1974:17). Na temelju toga ovaj rani oblik japanskog budizma možemo nazvati klanskim budizmom, jer se svaki klan brinuo za svoju dobrobit. Svaki je klan podizao svoj klanski hram³¹ u kojem je izvodio obrede za vlastitu korist i koji nam nedvojbeno svjedoči o tim zbivanjima. Najpoznatiji je takav hram ujedno i glavni hram klana Soga, time i perioda Asuka, a zove se hram Asuka³².

²⁶ 物部氏 Mononobe uji (jap.)

²⁷ 推古天皇 Suiko Tennō (jap.)

²⁸ 聖徳太子 Shōtoku Taishi (jap.)

²⁹ 飛鳥時代 Asuka jidai (jap.) – period koji je trajao od 538. do 710. godine

³⁰ 鎮護国家 chingo kokka (jap.) – duhovna zaštita države

³¹ 氏寺 ujidera (jap.)

³² 飛鳥寺 Asuka dera (jap.)

Do velike promjene u društvu dolazi 644. godine kada klan Nakatomi³³, koji je predvodio Fujiwara Kamatari³⁴ (614.–669.), poražava klan Soga i zajedno s carem Kōtokuom³⁵ (596.–654.) pokreće reformu Taika³⁶, koja će modelirati japansko društvo prema uzoru na kinesku dinastiju Tang. Ne samo da su pokušali uvesti veću kontrolu dvora, nego su tu kontrolu pokušali proširiti i na budističke hramove koji su do tada bili pod upravom klana Soga. Car je proglašen vrhovnim poglavarom budizma, na dvoru su se masovno počele izvoditi razne ceremonije, a sve u svrhu boljeg nadzora nad redovnicima (Matsunaga i Matsunaga 1974:21–24). Ova reforma je počela graditi temelje na kojima će se uvesti nova vlada koja će imati velik utjecaj na razvoj budizma kasnijeg perioda, ali i na njegovu degradaciju, i koja će potaknuti nove reforme i osnivanje novih budističkih škola.

Iako se aristokrati uglavnom nisu zanimali za razumijevanje budističke misli ili za širenje budizma, on je ipak doživio određeni napredak zahvaljujući pojedinim carevima koji su se dublje zanimali za ono što budizam nudi. Među njima valja spomenuti cara Tenmua³⁷ (673.–686.), koji je sponzorirao propovijedanje budističkih učenja i održavanje raznih ceremonija. Također je zapovjedio da se za dobrobit države redovno recitira *Sūtra zlatne svjetlosti*³⁸ (Matsunaga i Matsunaga 1974:25), koja je dosta važna za glavnu temu ovoga rada.

3. Proces japanizacije budizma

Preseljenjem prijestolnice na novu lokaciju, Heijōkyō³⁹, 710. godine započinje novi period japanske povijesti. Nova je prijestolnica bila izgrađena kao minijatura inačica prijestolnice kineske dinastije Tang, Cháng'ān⁴⁰. No, osim tehnologije za podizanje

³³中臣氏 Nakatomi uji (jap.)

³⁴藤原鎌足 (jap.)

³⁵孝徳天皇 Kōtoku Tennō (jap.)

³⁶大化の改新 Taika no Kaishin (jap.) – Velika reforma; dovela je do veće centralizacije države i moći u rukama carskog dvora. Jedna od najznačajnijih promjena je bila uvođenje poreza na zemlju koji aristokrati i hramovi nisu morali plaćati.

³⁷天武天皇 Tenmu Tennō (jap.)

³⁸金光明經 Konkōmyōkyō (jap.)

³⁹平城京 (jap.)

⁴⁰長安 (kin.)

„moderne“ prijestolnice, u Japan su uvezene i nove škole budističke misli, i to njih šest⁴¹, od kojih niti jedna nije opstala do danas. Te su škole sabrale sva najvažnija učenja koja su se do tada razvila u Indiji i Kini. Japanski redovnici su prilagodili ta učenja svojim potrebama (Matsunaga i Matsunaga 1974:26) te su time stvorili temelje za japanizaciju budizma u kasnijim razdobljima.

Termin koji se odnosi na školu, *shū*⁴², označava grupu učenjaka koji su se okupili kako bi pratili neku tradiciju, ali to ne podrazumijeva da su bili ograničeni samo na tu jednu. Upravo zbog toga se budizam ovog perioda može nazvati skolastičkim, jer se cijela aktivnost u hramovima mogla svesti na akademsko proučavanje tekstova i nauka. (Matsunaga i Matsunaga 1974:27)

Budizam i dalje nije bio propagiran širokoj masi, jer je većina redovnika smatrala da je dovoljno udovoljavati prohtjevima aristokracije radi vlastite koristi, zbog čega će se postupno javljati korupcija unutar budističkih redova (Matsunaga i Matsunaga 1974:26). Aristokraciji je u interesu bilo samo da kontrolira redovnike i njihov utjecaj (zbog čega je donesen Pravilnik o ponašanju i kažnjavanju budističkih redovnika, *sōniryō*⁴³), jer nisu smatrali potrebnima duhovne ciljeve, nego samo dobrobit i zaštitu države (i sebe samih). Redovnicima to nije smetalo, budući da im je takav odnos s aristokracijom davao priliku za napredovanje na društvenoj ljestvici (Matsunaga i Matsunaga 1974:115). Zato što su se festivali i raskošne ceremonije izvodile samo za korist države, ovaj se budizam, kako pišu Matsunaga i Matsunaga, ujedno može nazvati i birokratskim budizmom (1974:117). Ovo gledište je dosta generalizirano s obzirom da se može reći da su postojali pojedinci (npr. ranije spomenuti car Tenmu, princ Shōtoku, a vjerojatno i mnogi nezapamćeni redovnici koji su se dublje zanimali za sam nauk) koji nisu prakticirali budizam samo radi formalizma, nego radi stvarne duhovne zaštite. No, kako je birokratski budizam zbog korupcije koju je izazvao ipak igrao veliku ulogu u promjeni budizma, lako je zanemariti ovaj podatak radi isticanja ključnih događaja za razvoj budizma u Japanu.

Osim zbog osobne ambicije redovnika, korupcija je porasla i zbog privatnog vlasništva posjeda na temelju kojeg su se hramovi bogatili, jer su bili oslobođeni od plaćanja poreza, kao i aristokracija. To je omogućio novi sustav vladanja, tzv. sustav

⁴¹律宗 Ritsu shū, 成実宗 Jōjitsu shū, 俱舍宗 Kūsha shū, 三論宗 Sanron shū, 法相宗 Hossō shū, 華嚴宗 Kegon shū

⁴² 宗 (jap.)

⁴³ 僧尼令 (jap.)

Ritsuryō⁴⁴, koji se temelji na ranije spomenutoj reformi Taika i kineskim utjecajima. Upravo zbog takvih okolnosti su se javili redovnici koji su se uspjeli popeti na visoki položaj na dvoru. Poznat je slučaj redovnika zvanog Dōkyō⁴⁵ (700.–772.) koji je čak pokušao uzurpirati prijestolje izводеći razne magijske trikove i zavaravajući članove dvora izmišljenim proročanstvima. Kako bi stao na kraj takvoj prijetnji, novi car Kōnin⁴⁶ (709.–782.) je naložio hramovima da se smjeste u planine, na izolirana područja daleko od utjecaja prijestolnice, što je do tada bilo zabranjeno zbog strogog nadzora redovničke aktivnosti. Daleko od svjetovnih afera, redovnici su se konačno mogli posvetiti dubljem nauku i molitvi. Kako je tim potezom uklonio jedan od problema, ujedno se mogao posvetiti suzbijanju prijetnje sa sjevera Japana, točnije, domorodačkog plemena Ainu. Riješivši to, pažnja mu se ponovno usmjerila na budizam, a kontrola je dosegla još stroži stupanj (Matsunaga i Matsunaga 1974:123–128). Ovo označava kraj perioda Nara, kada car Kanmu⁴⁷ (737.–806.) premješta prijestolnicu u Heiankyō⁴⁸ (današnji Kyōto), čime započinje sljedeće razdoblje japanskog društva.

U periodu Nara se još uvijek vjerovalo da je budizam samo superiorniji oblik magije, tako da i dalje nije ostavio dublji utjecaj na društvo što se tiče religioznosti. To se najbolje vidi iz primjera dubokog štovanja šintoističke vrhovne božice, božice sunca Amaterasu-ōmikami⁴⁹, koja se smatra pretkom carske loze. Ona je prvo božanstvo novouređenog šintoističkog panteona kojoj je posvećen šintoistički hram⁵⁰ kako bi se učvrstio legitimitet carske obitelji (Matsunaga i Matsunaga 1974:115). Po tome je šintoizam i dalje igrao veću ulogu u društvu od budizma, jer koliko god da je plemstvo voljelo budističke ceremonije, i dalje im je šintoistička mitologija osiguravala stabilnost položaja. No, budizam je bez obzira na to dobio na važnosti, jer su upravo budistički hramovi bili centri obrazovanja i liječenja kineskom medicinom. Budizam je Japanu predstavio i pogrebne obrede kremiranja mrtvih, po čemu je i dan danas značajan (Matsunaga i Matsunaga 1974:133).

⁴⁴律令制 Ritsuryō sei (jap.)

⁴⁵道鏡 (jap.)

⁴⁶光仁天皇 Kōnin Tennō (jap.)

⁴⁷桓武天皇 Kanmu Tennō (jap.)

⁴⁸平安京 (jap.)

⁴⁹天照大御神 (jap.)

⁵⁰神社 *jinja* (jap.) – šintoistički hram, za razliku od 寺 *tera* (jap.) – budistički hram

Kao što je već spomenuto, budizam se u novom periodu Heian⁵¹ počeo razvijati u planinskim izoliranim hramovima. Tamo su se pod utjecajem novih kineskih struja javila takozvana tajna učenja, tj. tantrički budizam. Pojavile su se dvije nove škole, koje će se održati i do današnjeg dana (Matsunaga i Matsunaga 1974:140). Jedna od njih je Tendai⁵² koja je proučavala *Lotus sūtru*⁵³ i kombinirala ju s mnogim elementima drugih praksi: *ritsu* (zakon), *zen* (meditacija) i tantrizam (tajno učenje)⁵⁴. Centar ovog reda je hram Enryakuji⁵⁵ na planini Hiei. Druga škola je bila Shingon⁵⁶ koju je osnovao Kūkai⁵⁷ (774.–835). Sljedbenici ove škole su proučavali *Mahāvairocana sūtru*⁵⁸, koristili *mantr*e i *mudre*⁵⁹ i druga tajna učenja karakteristična za ezoterijski budizam.

Iako su se ove dvije škole okrenule prema širem društvu, jer su propagirale postizanje nirvane kroz pravilnu praksu (npr. molitvu i meditaciju), i dalje im je glavna uloga bila služiti državi, bez obzira na to što je car pokušao udaljiti budizam od dvora. Tako su tijekom ovog perioda nastale dvije vrste hrama poduprte sustavom Ritsuryō. To su bili *jōgakuji* i *goganji*⁶⁰. Hramovi *jōgakuji* su dobivali financijsku potporu od carskog dvora, dok su *goganji* bili u naklonosti aristokracije. Ove dvije vrste hramova su trajale samo toliko koliko je trajala moć carskog dvora, kada su zbog nedostatka financija izgubili utjecaj (Matsunaga i Matsunaga 1974:201).

U periodu Heian jedan od klanova se po utjecaju na dvoru izdvojio od drugih. Klan Fujiwara⁶¹ je raznim lukavim potezima (npr. ženidbom) uspio postati klan najbliži carskoj obitelji. Oni su ujedno bili i najveći sponzori nekih od hramova. Bogaćenje hramova je uskoro postalo izvor njihove međusobne nesloge, neprijateljstva i suparništva. Tako su se podijelili u dvije skupine, od kojih je jedna podupirala klan Fujiwara, a druga umirovljene

⁵¹平安時代 *Heian jidai* (jap.) – razdoblje Heian, koje je trajalo 794. do 1185. godine

⁵²天台宗 *Tendai shū* (jap.)

⁵³妙法蓮華經 *myōhōrengekyō* (jap.); izvorno सद्धर्मपुण्डरीक सूत्र *Saddharmapuṇḍarīka Sūtra* (skr.)

⁵⁴律, 禅, 密教; jednim nazivom 円密禅戒 *enmitsuzenkai*

⁵⁵延暦寺 (jap.)

⁵⁶真言宗 *Shingon shū* (jap.)

⁵⁷空海 (jap.)

⁵⁸大毘盧遮那成佛神變加持經 *daibirushanajōbutsujinbenkajikyō* (jap.); izvorno महावैरोचन सूत्र *Mahāvairocana sūtra* (skr.)

⁵⁹मन्त्र *mantra*– zvuk, slog ili riječ koja ima duhovnu moć; i मुद्रा *mudrā* (skr.) gesta rukama, pozicija koja posjeduje spiritualnu moć

⁶⁰定額寺 i 御願寺

⁶¹藤原氏 *Fujiwara uji* (jap.)

careve⁶² (Mastunaga i Matsunaga 1974:203–204). U situaciji u kojoj iz različitih razloga svi traže utočište u hramovima, završava period Heian.

Još jedan razlog pogoršanja situacije je taj što su aristokrati religiju uzimali zdravo za gotovo, odnoseći se prema njoj kao prema svakodnevnom praznovjerju, popraćenom raskošnim festivalima i ceremonijama (Matsunaga i Matsunaga 1974:203). Zbog takvog uživanja u raskoši u potpunosti su zanemarivali probleme u državi, što je i dovelo do njihovog pada, a o čemu svjedoči mnoštvo književnih djela ovog razdoblja. Budizam je u Japan uveo ideje prolaznosti i empatije prema stvarima koje prolaze⁶³, što je uvelike inspiriralo životni stil uživanja u trenutku (Matsunaga i Matsunaga 1974:214). Takvo ponašanje se do kraja perioda pretvorilo u čisti hedonizam. Primjer ideje prolaznosti nam najbolje prikazuje pisac Kamo no Chōmei⁶⁴ (1155.–1216.) u svome djelu *Hōjōki*⁶⁵.

「ゆく河の流れは絶えずして、しかももとの水にあらず。よどみに浮ぶ
うたかたは、かつ消え、かつ結びて、久しくとどまりたるためしなき。

世の中にある人と栖と、またかくのごとし。」

(*Hōjōki*, Tsurezuregusa, Shōbōgenzōzuimonki, Tanishō 1995)

„Rijeka neprestano teče, ali voda joj ipak nije ista kao prije. Pjena na mirnoj
površini vode, koja malo nestaje pa nastaje, nikada ne ostaje ista dugo. Tako je
i s ljudskim boravkom na ovome svijetu.“⁶⁶

Ni redovnici nisu zadržali ispravno ponašanje s početka razdoblja. Ponovno se javlja korupcija, ovoga puta unutar hramova, i to zbog privatnih posjeda, ali i zbog kršenja osnovnog budističkog etičkog kodeksa⁶⁷ (Matsunaga i Mastunaga 1974:253). Naime, javljaju se *sōhei*⁶⁸, redovnici-ratnici koji su se prihvatili oružja i sudjelovali u sukobima tog vremena, među kojima valja spomenuti rat Genpei⁶⁹ (1180.–1185.) između dvije

⁶²院政 *insei* (jap.) – sustav u kojem bi car abdicirao, ali i dalje bi zadržao moć i utjecaj te bi djelovao iz hrama u koji bi se povukao

⁶³無常 *mujō* (jap.); अनित्य *anitya* (skr.) – prolazan, kratkotrajan

物の哀れ *mono no aware* (jap.) – tuga zbog stvarnosti u kojoj je sve prolazno

⁶⁴鴨長明 (jap.)

⁶⁵方丈記 (jap.) – Zapisi iz kolibe

⁶⁶Svi prijevodi s japanskog jezika su vlastiti prijevodi

⁶⁷jedno od pravila je 無殺 *musatsu*, „ne ubij“

⁶⁸僧兵 (jap.)

⁶⁹源平合戦 *Genpei kassen* (jap.); 源 *Gen* – klan Minamoto; 平 *Hei* – klan Taira

aristokratske obitelji radi prevlasti na dvoru. Kao rezultat rata i pobjede klana Minamoto započinje novo razdoblje Kamakura⁷⁰.

Kako vidimo, kraj ovog perioda je bio popraćen raznim političkim previranjima i sukobima, ali ujedno i prirodnim nepogodama koje su zadesile prijestolnicu (potres, glad, požari). Sve više jača ratnički sloj, koji je do tada služio aristokraciju i štitio njihove privatne posjede od napada. Njihovim usponom opada moć do tada vladajućeg sloja društva, a time i hramova koje je vladajući sloj sponzorirao. U takvom će se okruženju pojaviti pojedinci koji će zastupati prestanak udovoljavanja aristokraciji i pomaganje svima (Matsunaga i Matsunaga 1974:215). To je bio početak novog pravca u budizmu, koji se brzo proširio u ostatku društva, jer je nudio spas svima u tom kriznom vremenu. Takvo vrijeme je tražilo nove budističke reforme, nova učenja koja bi dala odgovore na nastale probleme. Javile su se nove škole koje su nudile upravo to te je budizam općeprihvaćen u svim slojevima društva i konačno postaje prava državna religija.

Novina perioda Kamakura je feudalno društvo kojim je vladao novi sloj društva, ratnički. Aristokrati su se u par navrata neuspješno pokušali vratiti na svoj stari položaj, čime su samo uzrokovali potpuni gubitak svog utjecaja. Oni su napokon bili u dovoljno lošoj situaciji da, kao i ostatak društva, ozbiljno potraže utjehu u religiji. Slažem se s Mastunagom i Matsunagom da se tu budizam odlično snašao i prilagodio, jer je ponudio upravo ono što je privuklo sljedbenike. Javio se budizam Čiste zemlje⁷¹, koji je nudio spas svima, a sljedbenike je privukao jednostavnom praksom⁷² i molitvom⁷³. Uostalom, da se nije prilagodio potrebama društva, izgubio bi i ono malo utjecaja što je uspio prikupiti do tog perioda, a vjerujem da bi to u konačnici dovelo do prestanka razvoja japanskog budizma, a ujedno i do drugačijega tijeka povijesnih zbivanja kasnijih razdoblja. Budizam Čiste zemlje je i danas najbrojniji budistički red u Japanu.

⁷⁰ 鎌倉時代 *Kamakura jidai* (jap.) – razdoblje japanske povijesti koje je trajalo od 1185. do 1333. godine

⁷¹ 浄土信仰 *Jōdō Shinkō* (jap.) – oblik budizma koji se zalagao za jednostavno prakticiranje nauka u svrhu novog rođenja u Čistoj zemlji. Škole budizma Čiste zemlje su nastale kao odgovor na krizno stanje u društvu, a svojom jednostavnom praksom su bile vrlo primamljive i aristokraciji koja je izgubila sav ugled i običnim seljacima koji nisu imali vremena za komplicirane prakse.

⁷² 他力 *tariki* (jap.) – uz pomoć snage izvana, točnije uz Buddhinu pomoć

⁷³ 念仏 *nenbutsu* (jap.) – ponavljanje Buddhinog imena

4. Sinkretizam

*Shinbutsu shūgō*⁷⁴ je sinkretizam budizma i šintoizma. Ovaj je proces započeo već kada je budizam prihvaćen u Japanu u šestom stoljeću. Kako sam prije istaknula, budizam je prilagodljive naravi te je, kako bi ga prihvatilo šire društvo koje je već imalo svoja vjerovanja, prisvojio *kamije* autohtone religije. Tako su *kamiji* postali zaštitnici budističke *dharme*, a Buddha je u šintoizmu prihvaćen kao strano božanstvo⁷⁵.

Dolaskom budizma, japanska autohtona vjerovanja su se po prvi puta objedinila pod nazivom šintoizam. Budizam je na njega imao veliki utjecaj, prvenstveno po pitanju percepcije božanstava. *Kamiji* su personificirani, izgrađen je panteon svih božanstava kojima su pridruženi razni mitovi zapisani u zbirke *Kojiki* i *Nihon Shōki*, što je ujedno poslužilo carskoj obitelji da opravda svoj autoritet. Osim toga, uvedena je praksa čitanja *sūtra* i molitava *kamijima*. Šintoizam je u preuzimanju određenih budističkih elemenata (institucionalizacija, molitve i sveti tekstovi posvećeni *kamijima* itd.) vidio vlastitu korist, jer je htio iste povlastice kao budistički hramovi. Budizam je pak preuzeo *kamije* da bi se bolje proširio u narodu, što će uspjeti tek u periodu Kamakura.

Smatram da Matsunaga i Mastunaga ispravno navode da je sinkretizam donekle bio i potaknut carskim dvorom, jer je on ipak financirao izgradnju raskošnih hramova, među kojima su se našli i *jinguji* hramovi⁷⁶, gdje su se jednako prakticirali i šintoizam i budizam (1974:129). Ondje su *kamijima* recitirane *sūtre*, za što vjerujem da je u širim slojevima društva potaknulo bržu i lakšu prihvaćenost njih kao dijela budizma i zaštitnika *dharme*. Također se slažem da je budizam to uspješno iskoristio kako bi postavio *kamije* u podređeni položaj i prikazao ih kao i obične ljude koji pate i teže oslobođenju od tih patnji (Matsunaga i Matsunaga 1974:129). No, nisu sve promjene nastale s namjerom. Potpuno spontano su se javile neke regionalne varijacije, među kojima zbog zanimljivog miješanja raznih tradicija posebno vrijedi istaknuti *shūgendō*⁷⁷. *Shūgendō*, put mističnih praksi, je nova religija nastala sinkretizmom ezoteričkog budizma koji je tada bio vrlo razvijen,

⁷⁴神仏習合 *shinbutsu shūgō*

⁷⁵ 客人神 *marōdōgami* (jap.) – doslovno bog gost

⁷⁶ 神宮寺 (jap.)

⁷⁷ 修験道 (jap.)

folklornih vjerovanja i japanskog šamanizma, taoizma i *onmyōdō*⁷⁸ te asketizma. Glavno im je počelo bilo *sangaku shinkō*⁷⁹, vjerovanje u mističnost i svetost planina⁸⁰. Planine su od davnina personificirane, smatralo ih se boravištem božanstava, a pošto dosežu do neba, također ih se smatralo i svijetom mrtvih i duhova (Matsunaga i Matsunaga 1974:242). Veliki broj pjesama iz *Zbirke deset tisuća listova*⁸¹ također svjedoči o tom veličanju planina:

神なびの山下響み行く水にかはづ鳴くなり秋と言はむとや (MYS X:
2162)

„Na dnu svete planine gdje odjekuje tok vode, navješćuju li žabe svojim
glasovima nadolazeću jesen?“

恋ひつつも居らむとすれど遊布麻山隠れし君を思ひかねつも (MYS XIV:
3475)

„Sve dok te nastavljam voljeti želim da si tu, ali te sakrila planina Yūma i moje
su misli uzaludne.“

Ovo vjerovanje se spontano spajalo s novim budističkim ezoteričkim praksama i ostalim već navedenim. To je posljedica bijega budističkih redovnika od sustava Ritsuryō koji im je onemogućavao propagiranje budizma širem društvenom sloju, pa su se ilegalno okupljali u planinama gdje su pokušali pobjeći formalizmu budizma i zabranama dvora. U periodu Heian, kada car potiče osnivanje hramova u planinama, *shūgendō* prestaje biti ilegalna religija te se razvija u planinama pored škola Tendai i Shingon (Matsunaga i Matsunaga 1974:243).

Tijekom perioda Heian sinkretizam su potaknule i škole Tendai i Shingon, zbog poštovanja prema *kamijima*, jer su tada hramovi ipak bili građeni u planinama za koje se vjerovalo da su njihovo obitavalište. No, osim toga, budizmu je i dalje bilo u interesu da se širi i bude primamljiv velikom broju ljudi (Matsunaga i Matsunaga 1974:224), iako smatram da je tu igrala ulogu i duga šintoistička tradicija koja se ukorijenila i u podsvjesna

⁷⁸ 陰陽道 *onmyōdō* (jap.) – put Yina i Yanga; tradicionalna japanska ezoterijska kozmologija, mješavina znanosti i magijskog okultizma

⁷⁹ 山岳信仰 (jap.)

⁸⁰ Ovo vjerovanje ima korijene u mitu o silasku unuka božice Amaterasu, Ninigi no Mikotoa (瓊瓊杵尊) –na zemlju, točnije na planinu gdje se oženio kćeri boga planine i osnovao državu.

⁸¹ 万葉集 *Manyōshū* (jap.)

područja svakodnevnog života. To je sve prouzrokovalo nastanak teorije *honji-suijaku*⁸² kojom se tvrdilo da su *kamiji* samo različiti aspekti, manifestacije, „tragovi“ (*suijaku*) Buddhe, bodisatvi i božanstava preuzetih iz hinduizma, koji su doslovno pravi oblik (*honji*). Ova praksa ima korijene u Indiji, gdje su budisti tvrdili da se kralj *deva*⁸³, Indra⁸⁴, preobratio na budizam, jer su ga smatrali smrtnikom. Kao smrtnik, on je i sam htio postići nirvanu pa se zbog toga i preobratio (Matsunaga i Matasunaga 1974:238). Prvi *kami* koji je prošao kroz taj proces je bio Hachiman⁸⁵, koji je u japanskom budizmu uzdignut na status bodisatve. Tijekom 12. stoljeća sparivanje *kamija* s njihovim budističkim *honjijima* je bila uobičajena praksa, a ovisila je o trenutnoj lokalnoj popularnosti određenog kulta (Matsunaga i Matsunaga 1974:241). Ovaj zaključak smatram vrlo mogućim, jer je zbog širenja budizma Čiste zemlje veliki broj ljudi došao u doticaj s novim božanstvima koja su imala slične attribute kao i neka lokalna božanstva te je spontano moglo doći do miješanja božanstava samo zbog te sličnosti. U narodu koji nije dublje proučavao posebno budistički ili šintoistički panteon, nije bitno bilo kojoj religiji neko božanstvo pripada, nego samo da mu može ponuditi ono što mu treba. Tako se jednom *honjiju* moglo pridružiti više aspekata, a kult tog *honjija* učiniti raširenijim među običnim pukom. Zanimljivo je da su se i hinduističke *deve* smatrale *honjijima*. Tako su nastali neki od najpopularnijih kultova od kojih valja spomenuti: Bishamonten⁸⁶, Marishiten⁸⁷, Bonten⁸⁸, Kisshōten⁸⁹ i, najvažniji za ovaj rad, Benzaiten⁹⁰, čiji ću razvoj prikazati u sljedećem poglavlju.

Kao što se može vidjeti u ovom poglavlju, budizam je od samog početka igrao veliku ulogu u japanskoj politici, iako je skoro sve do perioda Kamakura njegova duhovna uloga gotovo u potpunosti zanemarena. Prvotno je shvaćen samo kao superiorniji oblik magije koji se mogao koristiti za postizanje prosperiteta u državi. Malo njih se trudilo ozbiljnije shvatiti i proučiti budistički nauk, što je već bilo otežano jezičnom barijerom (jer su se tekstovi i dalje čitali samo na kineskom) i nemogućnošću odlaska u Indiju. Tako je

⁸²本地垂迹 (jap.)

⁸³ hinduistička božanstva

⁸⁴ इन्द्र (skr.)

⁸⁵ 八幡神 (jap.) – sinkretizirani bog ratnika, originalno bog agrikulture

⁸⁶ 毘沙門天 (jap.) – prvotno hinduistički bog कुबेर Kubera, u budizmu kasnije poznat i kao वैश्रवण Vaiśravaṇa; bog ratnika i onih koji poštuju zakon

⁸⁷ 摩利支天 (jap.) – bodisatva मरीची Marīcī, povezuje ju se sa suncem i svjetlošću

⁸⁸ 梵天 (jap.) – vrhovni *deva* ब्रह्मा Brahṁā, jedan od nebeskih kraljeva u budizmu

⁸⁹ 吉祥天 (jap.) – hinduistička božica sreće i obilja लक्ष्मी Lakṣmī

⁹⁰ 弁才天 (jap.)

practiciranje budizma tijekom prvih dvjesto godina bilo samo jedan od razloga za održavanje festivala i raskošnih ceremonija na carskom dvoru. To je sa sobom povuklo i sve veću korumpiranost redovnika pa su nove reforme bile nužne. Zbog situacije u društvu, budizam se mijenja i poprima nove oblike kojima bi odgovorio na društvene probleme. Kako bi to postigao, sve se više miješao sa šintoizmom zbog čega je krajem perioda Kamakura, kao mješavina budizma i japanske autohtone religije, poprimio jedinstveni oblik koji možemo zvati japanskim budizmom.

II. Razvoj kulta božice Benzaiten

U ovom poglavlju ću se baviti sinkretizmom u kultu Benzaiten, božice znanja, glazbe i obilja, koja je jedan od najboljih primjera fenomena sinkretizma. Poglavlje ću započeti istražujući porijeklo božice u indijskim svetim spisima, kroz koje ću pratiti postupno dodavanje novih atributa i opisa božici Sarasvatī uz primjere iz originalnih tekstova. Zatim ću prijeći na jednu od za japanski budizam najvažnijih *sūtri*, *Sūtru zlatne svjetlosti*, u kojoj je po prvi puta došlo do poistovjećivanja Sarasvatī i Benzaiten. Tu ću veću pozornost pridati samom ikonografskom prikazu tih dviju božica, jer je to od određene važnosti za kasniji tijek rada. Na kraju poglavlja ću prikazati raznolikost kulta božice Benzaiten u Japanu unutar više različitih tradicija, uključujući i šintoizam, pri čemu ću u konačnici i zaključiti razmatranje o samom sinkretizmu.

1. Porijeklo kulta

Kult božice Benzaiten ima tradiciju od preko 3500 godina. Najranije se javlja u obliku hinduističke božice Sarasvatī, čije se ime prvi puta spominje u *Ṛgvedi*⁹¹. Kako Ludvnik (2002:10–40) u prvom poglavlju svoga rada navodi, ona je u početku bila personifikacija rijeke Sarasvatī na čijim su se obalama izvodili žrtveni obredi. Zato se od najranijih vremena slavi kao zaštitnica žrtvovatelja, a vjerovalo se da pridonosi uspješnoj žrtvi:

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने |

सरस्वतीं सुक्रतो अह्वयन्त सरस्वती दाशुषे वार्यं दात || (RV 10:17:7)⁹²

sarasvatīm devayanto havante sarasvatīmadhvare tāyamāne |

sarasvatīm sukrto ahvayanta sarasvatī dāśuṣe vāryaṃ dāt ||

Pobožni zazivaju Sarasvatī, oni štiju Sarasvatī dok se žrtva održava.

⁹¹ ऋग्वेद *Ṛgveda* (skr.) – najstarija zbirka himni vedskog korpusa

⁹² *Rgveda-Samhitā*: Vol. IV. 1933:325

*Pobožni zazivahu Sarasvatī prije. Sarasvatī šalje blaženstvo onome tko daje.*⁹³

Kao božica rijeke, Sarasvatī se povezivala s vodama, predstavljajući njihovu snagu i obilje:

यस्ते सतनः शशयो यो मयोभूर्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि।

यो रत्नधा वसुविद यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः ॥ (RV 1:164:49)⁹⁴

yaste stanah śaśayo yo mayobhūryena viśvā puṣyasi vāryāṇi |

yo ratnadhā vasuvid yaḥ sudatraḥ sarasvati tamiha dhātave kaḥ ॥

Tvoje grudi neiscrpne, izvor užitka, daruju sve što je najpoželjnije,

Bogatstvo, blago, dobre darove daj, Sarasvatī, da bismo ga mogli isušiti.

Njezine vode su čiste, pa se povezuju i s pročišćenjem i liječenjem. Jedna je od najznačajnijih poveznica koje se spominju u *Rgvedi* ipak veza s *dhī*⁹⁵:

सरस्वती वीरपत्नी धियं धातु (RV 6:49:7b)⁹⁶

sarasvatī vīrapatnī dhiyaṁ dhāt |

Neka nas Sarasvatī inspirira.

Slažem se s Ludvik da je upravo iz ove poveznice s *dhī* proizašlo poistovjećivanje božice s govorom. *Dhī* se u nekim slučajevima može povezati i sa stihom, himnom, recitacijom, a to su bili najčešći oblici štovanja božanstava. Kako Sarasvatī promiče *dhī*, podaruje ga prorocima i čini njihovo djelo uspješnim, tako je i njezina povezanost s *dhī*, zajedno s recitiranjem himni na obalama rijeke, imala velik utjecaj na transformaciju ove božice (Ludvik 2002:10).

⁹³ Svi prijevodi sa sanskrta su vlastiti prijevodi

⁹⁴ *Rgveda-Samhitā*: Vol. I. 1933:1012

⁹⁵ धी *dhī* (skr.) – neizgovorena inspirirana misao

⁹⁶ *Rgveda-Samhitā*: Vol. III. 1933:179

Sarasvatī je preko *dhī* povezana s *vāc*⁹⁷, jer govor nije ništa drugo nego izricanje misli (Ludvik 2002:47). Kada Sarasvatī daruje *dhī* proroku, onda mu time ujedno omogućava da uspješno napiše pjesmu, molitvu ili himnu. Time vidimo da je povezivanje Sarasvatī s *dhī* igralo ključnu ulogu u razvoju njezinoga kulta i poistovjećivanja s *vāc*.

Temeljeno na nekim stihovima iz *Ṛgvede*, u *Atharvavedi*⁹⁸ se Sarasvatī već prikazuje kao iscjeliteljica. Poput vode, ona je izvor života, a njezin tok pročišćuje i liječi. Njoj su se obraćali kako bi im pružila lijek za defekte tijela, a i govora. Osim toga, bila je i simbol plodnosti te su joj se obraćali molbama za uspješno začeće (Ludvik 2002:42):

गर्भं धेहि सरस्वति | (AV 5:25:3b=RV 10:184:2b)⁹⁹

garbhaṃ dhehi sarasvati |

podari potomka, Sarasvatī

U *Yajurvedi* se, pak, njezina povezanost s vodom zanemaruje, a više se ističe liječenje (koje je dar njezinih čistih voda) i govor (koji se sada povezuje sa zvukom njezinih bujica) (Ludvik 2002:47). U brāhmaṇama¹⁰⁰ je to poistovjećivanje s *vāc* još više naglašeno neprestanim ponavljanjem *vāg vai sarasvatī*¹⁰¹: *Sarasvatī je govor* (Ludvik 2002:65). Taj se govor nadalje može povezati sa žrtvenim obredima, jer je svećenik morao recitirati himne, pa je bilo vrlo bitno da ne pogriješi:

वाग वै सरस्वती वाचा यज्ञः सन्ततो वाचैव यज्ञं सन्तनोति यद वै यज्ञस्य विद्वान् न करोति

यच चविद्वान् अन्तरेति तच चिद्रं तद वाचैव सरस्वत्या कल्पयति (MS 1:11:9)¹⁰²

Vāga vai sarasvatī vācā yajñāḥ santatō vācaiva yajñam santanōti yada vai yajñasya vidvāna na karōti yaca cavidvāna antarēti taca cidraṁ tada vācaiva sarasvatyā kalpayati

⁹⁷ वाच *vāc* (skr.) – govor

⁹⁸ अथर्ववेद *Atharvaveda* (skr.) – četvrta knjiga vedskog korpusa

⁹⁹ *Ṛgveda-Samhitā*: Vol. IV. 1933:881

¹⁰⁰ ब्राह्मणम् *brāhmaṇa* (skr.) – zbirka tekstova s komentarima na vedske himne

¹⁰¹ वाग वै सरस्वती (skr.) – Eggeling Julius Tr., *The Satapatha-Brahmana Part. 3*, 74

¹⁰² Schroeder 1881:163

Sarasvatī je govor. Govorom žrtva ima kontinuitet. Govorom žrtvovatelj nastavlja činiti žrtvu. Kako ne bi pogriješio pri obredu ono što zna ili da ne izostavi ono što ne zna. Ta je pogreška ispravljena govorom, preko Sarasvatī.

Na temelju ovih stihova Ludvik ukazuje da Sarasvatī više nije samo vezana uz *vāc*. Ona jest *vāc*, a zazivajući Sarasvatī, žrtvovatelj može recitirati himne bez greške i uspješno privesti obred kraju (2002:67). Sličan dokaz možemo pronaći i u drugim brāhmaṇama, pa se da zaključiti da je atribut lijepog govora postao jedan od glavnih atributa Sarasvatī, što je ujedno označilo veliki korak u razvoju kulta.

Ludvik također ističe kako u brāhmaṇama *vāc* ipak znači puno više od samog govora. *Vāc* predstavlja i znanje, i to najsvetije znanje od svih, Vede. Kako je Sarasvatī još u *R̥gvedi* povezana s *dhī*, a verbaliziran *dhī* znači govorenje, recitiranje – prenošenje znanja, Sarasvatī je kao *vāc* postala i izvor znanja (2002:68–69). Iako se u početku to znanje povezivalo isključivo s Vedama, kako su se pojavili mlađi sveti tekstovi (epovi i *purāṇe*), smatram da se tako i opseg znanja koje je obuhvaćala proširio. No, i to će kasnije biti podređeno atributu glazbe, koji će postati glavni u nekim njezinim aspektima.

Prvi korak prema toj promjeni pronalazimo u brāhmaṇama. Osim identifikacije sa znanjem, brāhmaṇe su ključne po još jednom faktoru u razvoju kulta Sarasvatī. U stihovima mita o razmjeni *soma*¹⁰³, Sarasvatī se prvi put spominje zajedno s *vīṇom*¹⁰⁴, zbog čega će kasnije postati božica glazbe.

Ludvik u svojem radu navodi više različitih inačica mita koje pokazuju postepene promjene u pridruživanju *vīṇe* Sarasvatī (2002:85–99), no radnja se može predstaviti u dvije ključne verzije. Mit započinje kada *gandharve*¹⁰⁵ bogovima ukradu *somu*, a kako bi ju vratili, bogovi odlučuju za nju zamijeniti *Vāc*¹⁰⁶. Razmjena je bila uspješna, no bogovi nisu bili zadovoljni gubitkom *Vāc*, pa su ju odlučili vratiti. Prva ključna verzija kaže da su je bogovi pokušali primamiti pjesmom, dok su *gandharve* izabrale recitaciju za to nadmetanje. To im je pošlo za rukom, jer *Vāc* je izabrala glazbu. Ludvik objašnjava da je „to za *Vāc* kao utjelovljenje govora, ispravan postupak, jer je govor značajan zvuk koji je u pjesmi ostvaren kroz glazbu“ (2001:89). U drugoj bitnoj verziji mita, bogovi nisu samo

¹⁰³ सोम *soma* (skr.) – vedsko piće bogova koja daruje besmrtnost

¹⁰⁴ वीणा *vīṇā* (skr.) – vrsta indijskog instrumenta, lutnja

¹⁰⁵ गन्धर्व *gandharva* (skr.) – muški duh prirode, dijelom životinjskog oblika; vješt glazbenik

¹⁰⁶ *Vāc* velikim početnim slovom jer se odnosi na Sarasvatī

pjevali, nego su i svirali instrument, preciznije *vīṇu*, što je ujedno i prvi put da se *vīṇā* spominje uz *Vāc*, koja je zapravo Sarasvatī. Kroz vedski smo korpus mogli vidjeti postupni razvoj kulta Sarasvatī, gdje je prvotna povezanost s vodom, točnije zvukom vode, poistovjećena sa zvukom govora, na koje su se nadovezali znanje i glazba. Kasnija djela, prvenstveno epovi i *purāṇe*, nastavljaju svjedočiti upravo o Sarasvatīnom značaju unutar tog okvira.

Epovi i *purāṇe* su vrlo značajni tekstovi koji su se, za razliku od Veda, prenosili uz mnoge izmjene. Prepričavanjem je svaki put predstavljen neki novi detalj kako priče ne bi postale dosadne, pa se tako puno toga izmijenilo i pridonijelo šarenilu priča o Sarasvatī.

U *Mahābhārati*¹⁰⁷ Sarasvatī se i dalje prikazuje kao božica vode, znanja i govora, no ovaj put nije opisana kao snažna bujica, nego kao mirna rijeka koja prilagođava svoj tok kako bi promicala *dharmu*, red (Ludvik 2002:106). Povezivanje *dharme* sa Sarasvatī nije uopće neobično kada se uzme u obzir da je ona božica znanja. U *Mahābhārati* su sve njezine karakteristike opisane sljedećim stihom:

पुष्टिर द्युतिस तथा कीर्तिः सिद्धिर वृद्धिर उमा तथा त्वम एव वाणी (MB 9:42:31)¹⁰⁸

puṣṭir dyutis tathā kīrtiḥ siddhir vṛddhir umā tathā tvam eva vāṇī

Vi ste prosperitet, sjaj, slava, uspjeh. Doista ste Govor.

Ludvik nadalje ističe kako se sada direktno povezuje sa znanjem, bez posredstva *vāc*. Više ne predsjeda znanjem jer je *vāc*, nego zato što je Sarasvatī (2002:122). Moguće je da je do ove promjene došlo upravo zbog usmene predaje kojom su se prenosile priče, pa se putem spontano prestalo spominjati *vāc*. Tako sada Sarasvatī možemo u potpunosti smatrati božicom vode, lijepog govora, znanja i glazbe. Upravo je zbog ova četiri atributa ona najčešće prikazana s četiri ruke, a u svakoj nosi jedan predmet koji ju simbolizira. To su *vīṇā*, čup s vodom, knjiga i krunica. *Viṣṇudharmottara purāṇa* tako navodi:

¹⁰⁷ महाभारत *Mahābhārata* (skr.) – *Velika priča o plemenu Bharata*; jedan od dva velika indijska epa koji priča o poznatoj bitci na Kurukṣetri

¹⁰⁸ Meiland 2007:160

देवी सरस्वती कारया सर्वाभरणभूषिता॥

चतुर्भुजा सा कर्तव्या तथैव च समुत्थिता॥

पुस्तकं चाक्षमालां च तस्या दक्षिणहस्तयोः॥

वामयोश च तथा कार्या वैणवी च कमण्डलुः॥ (3:64:1-2)¹⁰⁹

Dēvī sarasvatī kārāyā sarvābharaṇabhūṣitā

caturbhujā sā kartavyā tathaiva ca samut'thitā

pustakaṁ cākṣamālāṁ ca tasyā dakṣiṇahastayōḥ

vāmayōśa ca tathā kāryā vaiṇavī ca kamaṇḍaluḥ

Božica Sarasvatī mora biti ukrašena svim ukrasima.

Mora biti napravljena s četiri ruke i kako stoji.

U svojim desnim rukama, treba biti napravljena da drži knjigu i kunicu.

A u lijevim vīṇu i ćup s vodom.

Knjiga predstavlja znanje, možda baš specifično Vede, *vīṇā* kao instrument ju povezuje s glazbom, a ćup s vodom. Kunicu je pak malo teže objasniti, jer se ne može direktno povezati s nekim od njezinih atributa, no Ludvik pretpostavlja da se može povezati s njezinom čistoćom jer su zrna bijele boje (2002:149). Svaki se ovaj predmet može protumačiti na više načina, pa tako voda može simbolizirati i obilje, ali i besmrtnost, a *vīṇā* umjesto glazbe može biti i simbol uspjeha.

Kao što smo mogli vidjeti, Sarasvatī je prošla veliki put od božice vode, kako je prikazana u *Ṛgvedi*, preko zaštitnice svećenika koji su prinosili žrtve, do poistovjećivanja s *vāc*. U *Atharvavedi* je već više naglašena njezina važnost u odnosu na lijep govor, a u *brāhmaṇama* je konačno poistovjećena sa znanjem, a i prvi put povezana s *vīṇom*, a time i glazbom. Epovi i *purāṇe* sve ove attribute objedinjuju i, u mnogim verzijama koje su nastale prepričavanjem, obogaćuju raznim dodacima. Na temelju tog razvoja nastao je prikaz Sarasvatī s četiri ruke u kojima drži predmete koji simboliziraju njezine attribute:

¹⁰⁹ „विष्णुधर्मोत्तरपुराणम्/खण्डः ३/अध्यायाः ०६१-०६५" 2018.

knjigu, *vīṇu*, kronicu i ćup s vodom. Iako se ovaj prikaz s četiri ruke neće znatno proširiti, ovi atributi božice će biti prihvaćeni i dalje budizmom preneseni u druge tradicije.

2. Prijenos kulta

Kao što sam već spomenula u prethodnom poglavlju, jedna od glavnih značajki budizma je prilagodljivost. Možemo reći da je jedan od najranijih primjera toga preuzimanje hinduističkih božanstava i dodjeljivanje funkcije čuvara budističke *dharme* tim božanstvima. Tako započinje i priča o širenju kulta božice Sarasvatī izvan Indije.

Sarasvatī je jedno od hinduističkih božanstava prisvojenih u budizmu, i o tome nam najbolje svjedoče budistički spisi. Sarasvatī se spominje u *Lotus sūtri*, najznačajnijoj *sūtri* istočnoazijskog budizma. No, ipak je najznačajnija njezina uloga opisana u *Sūtri zlatne svjetlosti*. U ovome ću dijelu prikazati kako je kult Sarasvatī u Japanu preko kineskih prijevoda ove *sūtre* postao kult Benzaiten .

Puno ime *sūtre* se sa sanskrta može prevesti kao *Vrhovni kralj sūtri, uzvišena zlatna svjetlost*¹¹⁰. U Indiji nije imala značajnu ulogu, ali je postala vrlo bitna kada su njezini kineski prijevodi doneseni u Japan. Na važnosti je dobila jer obećava da će Četiri nebeska kralja¹¹¹ štititi vladara koji upravlja državom u ime *dharme* (Ludvik 2002:197). Budući da je duhovna zaštita vladara i države u Japanu bila vrlo bitna od najranijih dana carske dinastije, ova *sūtra* je bila vrlo dobro prihvaćena i rasprostranjena. O tome nam svjedoči vladavina cara Shōmua¹¹² (701.–756.), koji je 741. godine osnovao provincijske samostane za redovnike i redovnice¹¹³ u svakoj provinciji pod službenim imenom *Zaštita države u ime Četiri nebeska kralja Sūtre zlatne svjetlosti*¹¹⁴ te je naredio da se ova *sūtra* redovno recitira (Ludvik 2002:230).

Jedno cijelo poglavlje¹¹⁵ *sūtre* posvećeno je Sarasvatī, a jedan od glavnih faktora zbog kojih se njezin kult nastavio širiti je bila njezina zakletva da će štititi onoga koji se

¹¹⁰ सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराज *Suvarṇaprabhāsottamasūtreन्द्रarāja* (skr.)

¹¹¹ 四大天王 *Sì dà tiānwáng* (kin.) – četiri budistička boga; svaki predsjedja nad jednom stranom svijeta

¹¹² 聖武天皇 *Shōmu Tennō* (jap.)

¹¹³ 国分寺 *kokubunji* i 国分尼寺 *kokubunniji* (jap.)

¹¹⁴ 金光明经四天王護国之神 *Konkōmyōshiten'nōgokoku no tera* (jap.)

¹¹⁵ 大辯才天女品 *Dà biàn cái tiānnǚ pǐn* (kin.) *Poglavlje velike božice elokvencije*

pridržava *sūtre* i prenosi je drugima. Nije ni čudno da se kult proširio, jer je vrlo moguće da su se ljudi bojali kazni koje su bile opisane u drugom dijelu *sūtre*.

Sūtra je prevođena na kineski u više navrata, a najvažniju inačicu, *Pobjedonosni kraljevi Sūtre zlatne svjetlosti*¹¹⁶, Ludvik pripisuje redovniku Yijingu. Važnost ovoga prijevoda je u njegovom prikazu božice koji je drugačiji od originala, a imao je velik utjecaj na daljnji razvoj kulta (2002:188).

Ime božice Sarasvatī je na kineski prevedeno kao 辯才天女 (kin. Biàncái tiānnǚ) što doslovno znači božica vještog govora, rječitosti. Taj naziv preuzet je u japanskom, gdje se čita Benzaitenno.¹¹⁷ Ona je jedna od *deva* koju su budisti prikazali kao one koji teže prosvjetljenju, iako je sama dovoljno snažna da brani budistički nauk. U prijevodima se javlja u dva oblika. Prvi je oblik iz prijevoda iz 725. godine u kojem je prikazana s dvije ruke kako svira lutnju, a iz kojeg će se u Japanu razviti poseban kult. Drugi oblik je onaj s osam ruku. Taj se oblik javlja u Yijingovom prijevodu *sūtre* iz 703. godine, koji se prvi proširio Japanom te su na temelju tog prijevoda nastali mnogi japanski prikazi Benzaiten.

Benzaitenino poglavlje u *Sūtri zlatne svjetlosti* može se podijeliti na tri dijela. U prvom dijelu se Benzaiten opisuje kao božica elokvencije, u drugom podučava kako održati obred biljne kupke, a u trećem ju se opisuje kao božicu rata s osam ruku. Samo je prvi dio poglavlja direktno povezan s originalnim tekstom *sūtre*, pa time i sa Sarasvatī (Ludvik 2002:227). U prvom poglavlju Benzaiten obećava stjecanje elokventnosti i mudrosti, a u konačnosti i prosvjetljenje:

當令是等悉得猛利不可思議大智慧聚不可稱量福德之報。善解無量
種種方便。善能辯暢一切諸論。善知世間種種技術。能出生死得不退轉。

必定疾得阿耨多羅三藐三菩提。¹¹⁸

Dānglìng shì děng xī dé měng lì bùkěsīyì dà zhìhuì jù bùkě chēng liáng fú dé zhī
bào. Shàn jiě wúliàng zhōngzhōng fāngbiàn. Shàn néng biàn chàng yīqiè zhū
lùn. Shànzhī shìjiān zhōngzhōng jìshù. Néng chū shēngsǐ dé bú tuì zhuàn.
Bìdìng jí dé ā nòu duō luó sān miǎo sān pútí.

¹¹⁶ 金光明最勝王經 Jīn guāngmíng zuì shèng wáng jīng (kin.)

¹¹⁷ 弁才天女 (jap.) – varijacije imena: Benzaiten, Benten

¹¹⁸ 金光明經 2002:20

Moram učiniti da svi dobiju oštroumnost, nezamislivo veliku mudrost; steknu neponovljivu količinu sreće i moralne kazne; dobro razumiju neprocjenjive vrste potrošnih sredstava; budu sposobni ispitati i prodrijeti sve teorije: znaju dobro različite umjetnosti svijeta; budu u mogućnosti izaći iz ciklusa rođenja i smrti i postići najviše savršeno buđenje.¹¹⁹

Drugo poglavlje opisuje ritual biljne kupke kojim Benzaiten nudi blagoslov onom koji prati njezine upute (Ludvik 2002:234). Vidimo da taj blagoslov obuhvaća razne koristi koje do sada nisu bile dio njene ovlasti, tako da su na temelju ovog teksta one proširene. Njezino djelovanje sada uključuje i, primjerice, zaštitu od katastrofa, bolesti i sličnih nedaća. Porijeklo ove uloge možemo pronaći u povezivanju s vodom, koja je lijek za sve probleme još u *Rgvedi*:

अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा | (RV 10:9:6ab)¹²⁰

apsu me somo abravīdantarviśvāni bheṣajā |

U vodama, kako je rekao Soma, borave svi balzami i lijekovi.

Beneficije obreda su sljedeće:

所有患苦盡消除 解脫貧窮足財寶

四方星辰及日月 威神擁護得延年

吉祥安隱福德增 災變厄難皆除這¹²¹

Suǒyǒu huàn kǔ jìn xiāochú jiětuō pínqióng zú cáibǎo

sìfāng xīngchén jí rì yuè wēi shén yōnghù dé yán nián

¹¹⁹ Ulomci na klasičnom kineskom su prevedeni uz pomoć engleskog prijevoda *The King of Glorious Sutras called the Exalted Sublime Golden Light*. 2006

¹²⁰ *Rgveda-Samhitā*: Vol. IV. 1933:294

¹²¹ 金光明最勝王經 2002:53

jíxiáng ān yǐn fú dé zēng zāibìàn è nán jiē chū zhè

Nevolje će u potpunosti nestati. Oni će biti oslobođeni od strašne bijede

I bit će opskrbljeni bogatstvom. Zvijezda četiri smjera, sunca i mjeseca

Će ih zaštititi svojom nadnaravnom moći. Postići će dugovječnost,

Sreća, mir i bogatstvo će se povećati, a nesreće i opasnosti bit će uklonjene.

Treći dio Benzaiteninog poglavlja nam je ujedno i najvažniji, jer se na opisu iz ovoga dijela u Japanu razvija jedan od njezinih najznačajnijih oblika. Tu je opisana kao božica s osam ruku, a u svakoj drži neko oružje:

猶如師子獸中上

常以八臂自莊嚴

各持弓箭刀槊斧

長杵鐵輪繩索¹²²

Yóurú shī zǐ shòu zhōng shàng

cháng yǐ bā bì zì zhuāngyán

gè chí gōngjiàn dāo shuò fǔ

zhǎng chǔ tiě lún juànsuǒ

I ona je superiornija poput lavova među životinjama.

uvijek ukrašena s osam ruku.

U rukama drži luk, strijelu, mač, koplje, sjekiru, vajru¹²³, željezni kotač i laso.

¹²² 金光明最勝王經 2002:57

¹²³ वज्र vajra (skr.) – oružje iz indijske mitologije

Ovaj aspekt Benzaiten ne pronalazi se kod Sarasvatī, ali je Ludvik pronašla paralelu s Durgom¹²⁴, naoružanom indijskom božicom rata s osam ruku. Izvor za ovu teoriju pronalazi u stihovima *Mahābhārata* i *Harivaṃśe*¹²⁵ (2002:249). U tim je tekstovima Durgā opisana kao božica rata koja se bori protiv zla i štiti *dharmu*. Ovi tekstovi također daju primjere u kojima je Durgā poistovjećena sa Sarasvatī, a u par navrata i zazivana kao govor i znanje. Ne čudi onda da je Yìjīng, koji je također na kineski prevodio i *Mahābhāratu* i *Harivaṃśu*, preuzeo Durgin opis kako bi u *sūtri* koja opisuje Sarasvatī kao zaštitnicu budističkog nauka i prikazao božicu kao naoružanu ratnicu.

Osim ovog oblika s osam ruku, treba također prikazati priču iza oblika s dvije ruke, koji se temelji na prijevodu *Mahāvairocana sūtre* (Ludvik 2002:279). Na temelju kineskog prijevoda te *sūtre*, Sarasvatī u Japanu postaje božica lijepog zvuka nazvana Myōonyinten¹²⁶. U ovom aspektu je prikazana kako svira lutnju, što ističe njezinu povezanost s glazbom.

Iako glavni indijski prikaz Sarasvatī s četiri ruke ne igra veliku ulogu, nova dva oblika su ključna za daljnji razvoj kulta božice Benzaiten u Japanu, koji će se odvititi kroz period Heian, a vrhunac doseći u periodu Kamakura, tijekom kojeg će se njezin kult razdijeliti na mnoštvo različitih varijanti i oblika štovanja.

3. Razvoj kulta u Japanu

Kada je kult božice Benzaiten stigao u Japan, uz nju se vezalo mnoštvo atributa i mitova nastalih širenjem kulta u različitim tradicijama, pretežito u različitim ezoteričkim krugovima, šintoističkim središtima i među *shūgendō* asketima (Schumacher 2012). Zbog takve rasprostranjenosti unutar raznih tradicija priče o njoj često znaju biti zbunjujuće i kontradiktorne (Roberts 2010:14). Stoga ću u ovom dijelu poglavlja dati sažeti pregled transformacije njezinog kulta, prateći bitnija povijesna zbivanja koja su uzrokovala promjene i u samom budizmu.

¹²⁴ दुर्गा (skr.)

¹²⁵ हरिवंश *Harivaṃśa* (skr.) – tekst koji govori o porijeklu Kṛṣṇe, jednog od avatara boga Viṣṇua

¹²⁶ 妙音樂天 *Miào yīnyuè tiān* ili samo 妙音天 *Miào yīn tiān* (kin.); i dalje se naziva i 辯才天女

Tijekom sedmog i osmog stoljeća, među budističkim redovnicima na carskom dvoru je vladala korupcija, a budizam se koristio samo za dobrobit države. Kao što sam spomenula u prijašnjem poglavlju, zbog toga je na carev nalog hramovima i samostanima bilo dopušteno premještanje u planine, gdje se razvio ezoterički budizam. Iako je najraniji aspekt Benzaiten bio onaj od osam ruku, o čemu svjedoči njezina najranija skulptura, iz 754. godine (Schumacher 2012), tijekom ovog razdoblja će ipak veću važnost imati prikaz božice s dvije ruke. Unutar ezoteričkih praksi, Benzaiten je prikazana u sklopu *maṇḍale*¹²⁷ Taizōkai kako svira *biwu*¹²⁸. Taj oblik Benzaiten će se poistovjetiti s ranije spomenutom Myōonten, koja se u *Lotus sūtri* spominje kao zasebni entitet Myōonten Bosatsu¹²⁹ (Schumacher 2012). Kao što sam prijevod tog imena kaže, ona predstavlja lijep zvuk, što je, pored istog naziva koje je Sarasvatī dobila u kineskom prijevodu *Mahāvairocana sūtre*, potaklo spajanje ova dva aspekta u jedan novi, nazvan Myōon Benzaiten¹³⁰. Zbog povezanosti s glazbom, ovaj aspekt božice Benzaiten je postao štovan kao zaštitnik glazbenika i brzo je rastao na carskome dvoru. No, nakon pada aristokracije krajem perioda Heian, kult se proširio među *biwa hōshijima*¹³¹. *Biwa hōshiji* su bili slijepi svećenici, poznati kao putujući glazbenici koji su opjevali priče iz davnina popraćene zvukom *biwe*. Oni su također prihvatili Myōon Benzaiten kao svoju zaštitnicu, ali kako Faure ističe, ne samo zbog povezanosti s glazbom, nego i srećom i bogatstvom, nekima od atributa koji su joj se počeli pripisivati u tom razdoblju (2013:174). Tu se možemo zapitati je li došlo do spajanja ova dva kulta u jedan jednostavno zbog poistovjećivanja na temelju istog prijevoda imena, ili ipak zbog toga što su spajanjem bodisatve, koja predstavlja glazbu, i Benzaiten, koja obogaćena novim atributom predstavljala bogatstvo, dobili božanstvo kojem se mogu obratiti jednom, a imati veću korist. Smatram da su oba slučaja moguća unutar različitih vremenskih okvira. Myōon Benzaiten je ipak ranije dobila mjesto među štovanim božanstvima na carskom dvoru, a u kasnijim razdobljima, kada se više nije moglo njegovati umijeće dvorske glazbe, kult je dobio na važnosti i zbog većeg opsega njezine moći.

Do ove promjene u njezinoj domeni je došlo između 11. i 12. stoljeća, zbog promjene u društvenom poretku. U prvom poglavlju sam spomenula da su nakon pada

¹²⁷ मण्डल *maṇḍala* (skr.) – ritualni simbol hinduizma i budizma koji predstavlja kozmos

¹²⁸ 琵琶 *biwa* (jap.) – japanska lutnja

¹²⁹ 菩薩 *bosatsu* (jap.) – japanski prijevod za bodisatvu

¹³⁰ 妙音弁才天 *Myōon Benzaiten* (jap.)

¹³¹ 琵琶法師 *biwa hōshi* (jap.) – svećenici s *biwom*

aristokracije, osnivanja šogunata i feudalnog uređenja društva, osnovane nove budističke škole Čiste zemlje, koje su vrlo brzo postale najraširenije i s mnoštvom sljedbenika. Kako bi se borile protiv zaborava, stare su škole pokušale naći način da se učine primamljivima i privuku nove sljedbenike (Schumacher 2012). Tako je škola Tendai iskoristila popularnost određenih božanstava u narodu i, prikazavši ih u novom svjetlu, stvorila nove aspekte tih božanstava. Upravo se to dogodilo Benzaiten, koja je u svom obliku od osam ruku poistovjećena s *kamijem* Ugajinom, čime je stvoren njezin novi aspekt Uga Benzaiten¹³².

Ugajin¹³³ je *kami* koji ima tijelo zmiје, a glavu starca. Spominje se već u *Nihon Shōkiju* i *Kojikiju* u osmom stoljeću. No, u pet *Benten sūtri*¹³⁴ on se navodi kao jedan od osam kraljeva Nāga¹³⁵, koji se prikazuje kao bodisatva Uga „u obliku bijele zmiје smotane poput dragulja koji ispunjava želje“ (Ludvik 2012:98). Vidimo da je i sam Ugajin prošao određenu asimilaciju s drugim tradicijama i prije nego što je poistovjećen s Benzaiten. Ugajina se povezuje s vodom, a time i s plodnom žetvom i bogatstvom. Na temelju tih zajedničkih atributa došlo je do poistovjećivanja ova dva božanstva i nastanka njihovog zajedničkog aspekta, u kojem se Ugajin nalazi u kruni na Benzaiteninoj glavi, ispod *torijia*¹³⁶, koji ga označava kao šintoističko božanstvo. Zbog toga položaja, on je bio podređen Benzaiten, koja je ujedno prisvojila njegove attribute vezane za bogatstvo i plodnost (Ludvik 2012:99). Zbog sparivanja s Ugajinom, Benzaiten u svojih osam ruku više ne drži samo oružje. Starim predmetima se pridružuje jedan simboličan upravo za aspekt Uga Benzaiten, dragulj koji ispunjava želje.

Zahvaljujući ovom sparivanju, Benzaiten je nudila primamljiv spektar beneficija za štovatelje, što je potaknulo širenje njezinog kulta i porast broja sljedbenika. Krajem 14. stoljeća bilo joj je posvećeno pet velikih svetišta u Japanu¹³⁷. Svi su bili smješteni na otocima ili u blizini rijeka i drugih voda, po čemu se može zaključiti da je Benzaiten nakon nekoliko stoljeća ponovno ujedinjena sa svojim primarnim atributom, vodom. Njezini stari

¹³² 宇賀弁才天 (jap.)

¹³³ 宇賀神 (jap.)

¹³⁴ 弁才天五部經 *Benten gobukyō* (jap.) – budistički tekstovi posvećeni Uga Benzaiten

¹³⁵ नाग *nāga* (skr.) – božanstvo u obliku velike zmiје koje pronalazimo u indijskim religijama

¹³⁶ 鳥居 *torii* (jap.) – tradicionalni japanski portal koji označava prijelaz iz ljudskog u sveti svijet duhova; često se nalazi na ulazu u šintoističke hramove

¹³⁷ Otok Enoshima na pacifičkoj obali u prefekturi Kanagawa; otok Chikubushima na jezeru Biwa, sjeveroistočno od Kyota u prefekturi Shiga; Itsukushima na otoku Miyajima, prefektura Hiroshima; otok Kinkazan na Pacifiku u blizini Sendaija u prefekturi Miyagi; selo Tenkawa koje se nalazi uz istoimenu rijeku u prefekturi Nara (Ludvik 2012:101)

i novi atributi su objedinjeni, a Benzaiten je proglašena božicom svega što teče (glazba, umjetnost, književnost, poezija, rasprava, bogatstvo, itd.) (Schumacher 2012).

U 15. i 16. stoljeću¹³⁸, zbog novog atributa bogatstva dolazi do promjene u zapisu imena Benzaiten. Kineski znak koji se nalazio u prvom prijevodu njezinog imena sa sanskrt, talent 才 (*zai*), zamijenjen je homonimom 財 (*zai*) značenja bogatstvo, prosperitet (Schumacher 2012). Ova promjena je pridonijela njezinom uvrštenju u novu grupu božanstava koji se nazivaju Sedam božanstava sreće¹³⁹. Tu skupinu čine božanstva koja predstavljaju neku granu zanimanja, a broj sedam, koliko ih ima, je smatran sretnim brojem. Benzaiten je uvrštena kao jedna od sedmero u svom obliku s dvije ruke kako svira *biwu* (Ludvik 2002:292), a predstavlja umjetnost u svim oblicima. Sedam božanstava sreće su vrlo brzo postali popularni, u razdoblju kada sve brojniji postaje građanski sloj koji su najviše sačinjavali obrtnici, trgovci i umjetnici. Po ovome vidimo da religija i dalje prati trendove društva, jer se prilagodila kako bi odgovarala potrebama tada najbrojnijeg njegovog dijela.

Razvoj kulta božice Benzaiten nije stao na tome. I dalje se razvijao i raslojavao te su načini štovanja odgovarali vremenu i potrebama naroda. Njezina se popularnost održala i do danas, i to ne samo kroz ove popularne oblike štovanja, nego i kroz različite druge aspekte koji se mogu povezati s njom na temelju nekih sličnosti. Jedan vrlo složen primjer je kult planine Fuji koji se razvio u ranom periodu Edo¹⁴⁰. Ovaj kult je prisvojio mnoštvo božanstava, pri čemu je nastala slojevita i zbunjujuća struktura. Razlog tih prisvajanja su različite potrebe štovatelja, kojima se kult prilagođavao ne bi li svojim sljedbenicima osigurao aspekt koji im najviše odgovara (Gottardo 2016:47).

Jedna od vrlo uobičajenih praksi kulta planine Fuji je *honji-suijaku*, tj. pridruživanje *kamija* budističkim božanstvima, budama i bodisatvama, pri čemu je nastao još jedan oblik štovanja božice Benzaiten, zvan Sengen Benten¹⁴¹. U ovom slučaju je

¹³⁸室町時代 Muromachi jidai (jap.) – razdoblje između 1336. i 1573. godine koje je obilježila vladavina obitelji Ashikaga.

¹³⁹ 七福神 *shichi fukujin* (jap.) – Ebisu (恵比寿), Daikokuten (大黒天), Bishamonten (毘沙門天), Benzaiten (弁財天), Fukurokuju (福祿寿), Jurōjin (寿老人), Hotei (布袋), Kichijōten (吉祥天)

¹⁴⁰ 江戸時代 Edo jidai (jap.) – period između 1603 i 1868. godine, kojeg je označila vladavina obitelji Tokugawa i zatvorenost države od zapadnih utjecaja.

¹⁴¹ 浅間弁天 (jap.)

Benzaiten ujedinjena s božanstvom zvanim Fuji Sengen¹⁴², s kojim također dijeli neke attribute. Jedna od tih veza je poljoprivreda. Benzaiten je s poljoprivredom vezana preko svog aspekta Uga Benzaiten, a Fuji Sengen je usko povezan s rižom jer se Fuji često zove *brdo riže*¹⁴³ s obzirom na to da svih deset stanica na planini označava punu mjericu riže (Gottardo 2016:53).

Ovakav sinkretizam božanstava na temelju njihovih sličnosti je doveo do složenog panteona japanskih religija u kojem jedno božanstvo može imati više aspekata. Nadalje, ti aspekti mogu se preklapati s nekim drugim božanstvima i njihovim aspektima, koji mogu imati veliki broj sljedbenika kojima je upravo taj aspekt bitan. Iz ovog cijelog poglavlja možemo zaključiti da je sinkretizam imao veliku ulogu u formiranju ne samo budizma, nego japanskih religija i društva kao cjeline. Među ostalim, pomoću sinkretizma su se religije prilagođavale društvenim i političkim promjenama u državi i osobnim potrebama svojih sljedbenika. Posljedica toga je, kako Faure navodi „obitavanje božanstava u sivom području između šintoizma i budizma“ (2016:1), i različitih neinstitucionaliziranih vjerovanja. Među njima je i Benzaiten sa svim svojim aspektima. Ona je reinterpretacija budističke božice Sarasvatī, čiji se kult, uz sve primarne attribute koji su se razvili i dodane attribute, proširio u Japanu preko *Sūtre zlatne svjetlosti*. Razvoj kulta se nastavio u interakciji Benzaiten s lokalnim vjerovanjima i aktivnim posredništvom nekih budističkih škola.

Svi aspekti božice Benzaiten bi se jednostavno mogli uokviriti teorijom *honji-suijaku*, u kojoj je Benzaiten *honji*, zaštitnica *dharme*, a svi ostali navedeni aspekti su *suijaku*, samo sporedni aspekti nastali miješanjem s drugim božanstvima radi širenja religije. No, Faure ispituje jesu li ti aspekti ostali samo to ili se ipak za njih može reći da su i sami postali *honji*? Je li svaki taj aspekt sam po sebi imao veliki broj sljedbenika te se osamostalio do te mjere da se može reći da su to nova božanstva? On tvrdi da „*honji* i *suijaku* nisu samo trenutci u beskonačnom lancu miješanja i ponavljanja“ (Faure 2016:340). Osim glavnih aspekata božice Benzaiten koje sam navela u ovom poglavlju, postoji mnoštvo drugih grana kulta koji su nastali zajedničkim štovanjem dva ili više božanstava od jednom. Tako se Benzaiten štovala zajedno s npr. Daikokutenom, Bishamontenom,

¹⁴²富士浅間 Fuji Sengen (jap.); također se može čitati kao Asama Ōkami; to je bilo lokalno božanstvo koje je već u 12. stoljeću predstavljeno kao aspekt Buddhe Dainichi Nyōraijija (大日如来), tj. महावैरोचन Mahāvairocana Buddhe

¹⁴³穀聚山 *kokushūzan* (jap.)

Kichijōten, koji su svi članovi skupne Sedam božanstava sreće. Nadalje, često se štovala zajedno i s *kamijima* poput Itsukushima-hime, tri Munakata božice vode itd. (Schumacher 2012). Osim toga, u ranijim razdobljima je više bila podređena na položaj *suijakua* drugih božanstava i bodisatvi među kojima su najznačajniji Amaterasu, Kannon i Jizō. Samo na njezinom primjeru vidimo da je Benzaiten bila oboje, *suijaku* u ranijim fazama razvoja kulta, i *honji* kada je stekla veću popularnost među štovateljima. Iako Faure navodi da teorija *honji-suijaku* zbog svog linearnog karaktera „ne može objasniti ulogu većine božanstava srednjovjekovne japanske religije“ (2016:332), ipak smatram da ova teorija može vjerodostojno prikazati odnose između Benzaiten i njezinih aspekata, kao i Benzaiten u ulozi aspekta drugih entiteta. Svaki taj aspekt je ujedno mogao postati i glavni predmet štovanja¹⁴⁴ kao npr. Myōon Benzaiten ili trenutno najpopularnija Benzaiten iz Sedam božanstava sreće, bez obzira na to što se smatra samo *suijakuom* originalne Benzaiten. Iz toga bih zaključila da *suijaku* doista može postati *honji*, iako i dalje zadržava status *suijakua* kojeg je imao u odnosu na nekog *honjija*, no ne bih rekla da svaki *suijaku* može postati samostalno božanstvo.

Pogledajmo slučaj Benzaiten. Ona je bila samostalno božanstvo, dakle *honji* unutar *Sūtre zlatne svjetlosti*, no po dolasku u Japan je postala *suijaku* bodistavama Kannon, Jizōu i *kami* Amaterasu. Ona je u ovoj fazi i dalje samostalno božanstvo. Nadalje, razvili su se kultovi njezinih raznih aspekata, koje možemo nazvati *suijakuima* (Myōon Benzaiten, Uga-Benten, Benzaiten iz Sedam božanstava sreće kao najznačajniji primjeri), ali pošto su ovi aspekti samo različite inačice originalnog kulta, ili pak fuzije dva kulta, ne bih ih nazvala novim božanstvima, jer je to i dalje Benzaiten, samo u drugom obliku. Dakle, možemo zaključiti da zapravo postoje dvije vrste *suijakua*. Jedna je zapravo *honji* koji je predstavljen kao *suijaku* nekog drugog božanstva, a druga vrsta bi bila *suijaku* koji predstavlja novu inačicu svog *honjija*. Prva vrsta je božanstvo, a druga je samo aspekt tog božanstva.

Vidimo da je sinkretizmom nastala gusto isprepletena mreža božanstava i raznih njihovih aspekata koji sačinjavaju bogati japanski panteon. Zbog ove složenosti, slažem se s Faureom da ovakva sinkretizirana božanstva možemo jednostavno nazvati hibridnim božanstvima (2016:343), jer smatram da ovaj termin vrlo uspješno naglašava slojevitost i kompleksnost odnosa unutar japanskog panteona.

¹⁴⁴ 本尊 honzon (jap.) – glavni predmet štovanja nekog kulta ili škole

III. Budizam modernog doba

Nakon što sam dala uvid u najbitnije faze razvoja budizma i kulta božice Benzaiten u Japanu tijekom ranog i srednjovjekovnog perioda japanske povijesti, sada se okrećem prema modernijem razdoblju društva. Ukratko ću prikazati stanje budizma u periodima Edo i Meiji te u 21. stoljeću. Pri tome ću se i dalje osvrnuti na društvene i političke promjene koje su uzrokovale slabljenje utjecaja budizma u japanskom društvu.

1. Periodi Edo i Meiji

Prije osnutka šogunata Tokugawa, predvodnici budističkih škola su se umiješali u politička zbivanja, čime su u konačnici potaknuli mnoge *ikkije*¹⁴⁵. Kao odgovor na te pobune, tadašnji najjači *daimyō*¹⁴⁶, Oda Nobunaga¹⁴⁷ (1534.–1582.), je palio hramove i bio u vječnom sukobu s predvodnicima budističkih škola. U periodu Edo, japanski budizam se susreo sa strogom upravom šogunata, koji je pokušao kontrolirati sve budističke hramove kako se ne bi ponovile pobune iz prijašnjih razdoblja. Uveden je sustav zvan *Honmatsuseidō*¹⁴⁸ kojim su imenovani glavni hramovi pod čijom su upravom postavljeni drugi manji hramovi. Time je izgrađena stroga hijerarhija hramova, koja je omogućila lakšu kontrolu nad budističkim aktivnostima u državi (Gordon 2014:5). U novom društvu je također bila predstavljena nova konfucijanska filozofija koja je strogo određivala odnose u društvu s naglaskom na nadređenost vladara nad svojim podanicima (Gordon 2014:16). Pri tome je budizam uskoro u potpunosti izgubio ulogu koju je do tada igrao u nacionalnoj politici. To ipak nije spriječilo širenje kultova pojedinih božanstava među nižim klasama društva. Pojavio se oblik božanstva nazvan *hayarigami*¹⁴⁹, što doslovno znači božanstvo u modi, a predstavlja božanstva koja su postala popularna u jednom trenutku jer su nudila razne materijalne beneficije poput stjecanja bogatstva, dobre žetve ili zdravlja (Suzuki 1992:143). Unatoč tim privremenim pomodnim božanstvima, Benzaiten je održala, pa čak

¹⁴⁵一揆 (jap.) – seljački ustanak protiv ratničke klase

¹⁴⁶大名 (jap.) – veliki feudalci

¹⁴⁷織田信長 (jap.)

¹⁴⁸本末制度 (jap.)

¹⁴⁹流行り神 (jap.)

i proširila svoj utjecaj, pretežito kao jedno od Sedam božanstava sreće. I dalje su je štovali obrtnici i umjetnici te svi drugi koji su se htjeli obogatiti (Schumacher 2012). Smatram da je tomu tako jer širi društveni sloj nije mario za stav vladajućeg sloja dokle god je budizam obećavao korist u svakodnevnom životu.

U periodu Meiji¹⁵⁰, za vrijeme restauracije Meiji¹⁵¹ ipak dolazi do radikalnijih pokušaja suzbijanja budizma. Najpoznatiji se zove *Shinbutsu bunri*¹⁵², a njime se nastojalo u potpunosti odvojiti budizam od šintoizma (Faure 2016:4). Razlog za to je povratak moći u ruke cara te ponovni pokušaj naglašavanja božanskog porijekla carske loze. Tijekom ovog kratkog perioda poticalo se štovanje samo *kamija* i posjećivanje samo šintoističkih hramova, tako da su štovani samo šintoistički aspekti Benzaiten (Schumacher 2012). No, nakon Drugog svjetskog rata, unatoč zaboravu već uspostavljenih škola, javljaju se novi religijski pravci koji će obnoviti njezin kult te će Benzaiten nastaviti biti jedno od najpopularnijih božanstava unutar japanskog religijskog života.

2. 21. stoljeće

Današnji Japanci se u velikom broju slučajeva ne opredjeljuju za neku religiju (Yasumoto 1962:291). Za njih su religijske prakse dio tradicije i običaja, a osim toga se mogu svesti na stjecanje beneficija u svakodnevnom životu (Yasumoto 1962:307). Oni koji i dalje nastavljaju budističku tradiciju su uglavnom potomci budističkih svećenika i redovnika.

Svećenici su u prošlosti držali visok položaj u društvu i imali veliki utjecaj, pogotovo tijekom perioda Kamakura kada se budizam okrenuo običnom puku. Sada to više nije slučaj. Osim što je njihov status već slabio strogim nadzorom budizma u periodu Edo, za vrijeme restauracije Meiji doživio je i strmoglav pad. Jedan od odlučujućih faktora koji je pridonio tom padu je edikt iz 1872. godine, kojim je dopušteno svećenicima i

¹⁵⁰ 明治時代 Meiji jidai (jap.) – razdoblje od 1868 do 1912. Razdoblje započinje otvaranjem države i obnavljanjem carske uloge

¹⁵¹ 明治維新 Meiji Ishin (jap.) – događaj koji označava početak perioda Meiji. Restauracijom je vladavina vraćena u ruke cara i započeta modernizacija društva

¹⁵² 神仏分離 (jap.)

redovnicima da jedu meso i, što je još važnije, da se žene. Time je budistički način života sekulariziran te je izgubio ugled prijašnjih razdoblja.

Upravo zbog toga se današnji kler sveo na nasljeđivanje hramova unutar obitelji. Taj sustav se zove *danka seidō*¹⁵³. Nasljednicima je preostalo samo održavanje hramova, što nije svima primamljiva budućnost te ih stoga i napuštaju (Yasumoto 1962:307). Oni koji ostaju se bave jednim uslugama koje se još traže od budističkih hramova, kao što su sahrane (koje je budizam prvi i predstavio u japanskom društvu). Na temelju ove situacije se da zaključiti da se bogata budistička praksa prijašnjih razdoblja s raznih političkih previranja i odluka svela samo na konvencionalne obrede i staru tradiciju (Yasumoto 1962:313). No, kako bi išli ukorak s novim religijskim pravcima, pojedini svećenici su se dosjetili načina da privuku nove sljedbenike modernizacijom ikonografskih prikaza poznatih božanstava. Sa željom ponovnog oživljavanja budizma, neke su se budističke organizacije dosjetile da bi marketinškim trikom mogle stvoriti novu primamljivu sliku budizma.

Kako bi izbjegli nastalu asocijaciju tradicionalnih budističkih škola s održavanjem pogrebnih obreda i suočili se s nezainteresiranošću mlade populacije za religiju, neke budističke institucije u Japanu su prihvatile izazov društvenih mreža, vizualne komunikacije i japanske pop kulture (*manga*, *anime*, *kyara*¹⁵⁴) kako bi prikazali svoju religijsku tradiciju na inovativan način i privukli mlađe generacije (Porcu 2014:157). Neke takve institucije su se okrenule proizvodnji različitih religijskih predmeta kao što su *omamori*¹⁵⁵, na kojima se nalaze različiti popularni *kyara*-likovi, ili suradnji s raznim korporacijama radi prikazivanja tih likova kako npr. nose budističke halje ili prezentiraju simbole nekih hramova ili budističkih škola (Porcu 2014:158). Zbog toga se ovakav budizam može nazvati i *poslovnim budizmom*. Surađujući s marketinškim tvrtkama radi promicanja moderne slike budizma, on se okrenuo komercijalizaciji i izašao na tržište sa svojom ponudom kojom se suprotstavlja ostatku kompetitivnog kapitalističkog društva (Porcu 2014:158).

Osim takvog pristupa, mnogi svećenici su se okrenuli društvenim mrežama i drugim medijima u kojima prikazuju svoj svakodnevni život. Tako neki snimaju video-

¹⁵³檀家制度 (jap.)

¹⁵⁴漫画 *manga* (jap.) – japanski strip; アニメ *anime* (jap.) – japanske animacije; キャラ ili キャラクター *kyarakutā* (jap.) – popularne maskote, poput Hello Kitty i sličnih likova

¹⁵⁵お守り *omamori* (jap.) – amuleti koji se prodaju u hramovima

uratke koje objavljuju na platformama poput YouTubea, *nico nico dōge*¹⁵⁶, neki pišu romane ili blogove, izdaju *mange* itd.

Jedan od najboljih primjera nam daje Porcu, posjećujući tokijski hram Ryōhōji¹⁵⁷ škole budizma Nichiren¹⁵⁸ (2014:162). Kako bi otklonio zastarjelu sliku koju je budizam zadobio u 21. stoljeću, svećenik ovog hrama se udružio s mladom pjevačicom i ilustratoricom Toromi¹⁵⁹ kako bi napravili novi natpis koji bi stajao na ulazu i predstavljao njegov hram i božanstva tog hrama u veselijem svjetlu. U samom središtu novog prikaza, odjevena u suvremenu pop modu, stoji Benzaiten. Ova Benzaiten je nazvana Toro Bezaiten¹⁶⁰ i predstavlja *moe*¹⁶¹ trend u japanskoj pop sceni. Zahvaljujući *moe* Benzaiten, i sam hram je nazvan hram *moe*¹⁶² i postao je veliki hit u medijima. U skladu s tim božanstvima *kyara* (koje valja razlikovati od pravih božanstava), proizvedeni su i mnogi suveniri, a održavaju se i razni događaji i okupljanja, tzv. *moe* festivali u hramu. Iz ovog primjera vidimo da se ovakvim „brendiranjem“ pop-likovima hram prilagodio trendu modernog društva i time privukao pozornost ljudi, baš kao što su budističke škole novim naukom u prijašnjim razdobljima privlačile sljedbenike.

Budizam je od samog svog početka u Japanu isticao svoju prilagodljivost kada bi se susreo s novim izazovima koji su bili stavljeni pred njega. Od promjena nauka, preko sinkretizma božanstava, pa sve do zadnjeg primjera komercijalizacije, budizam u Japanu je zaista pokazao jedinstven karakter. No, je li ova marketinška strategija dovoljna da spriječi budizam od zaborava? Moderni svijet je pun kompetitivnosti jer je previše toga što se svakodnevno izbacuje na tržište. Neke stvari se uspiju istaknuti u mnoštvu pa postanu trend koji svi imaju potrebu pratiti. No, u konačnici svaki trend prođe, a zamijeni ga nešto novo, zanimljivije. Budizam je ušao u ovakav svijet u nadi da će uspjeti privući mlade sljedbenike, ali mislim kako je, umjesto da privuče sljedbenike, prisiljen neprestano ustrajati da ostane ukorak s novim trendovima. Ljudima se pažnja lako odvraća s jedne stvari na drugu, pa tako i s hrama s *moe* natpisom na ulazu. Ono što je jednom bilo neobično i zanimljivo može vrlo brzo postati uobičajenom pojavom, pogotovo ako trend

¹⁵⁶ ニコニコ動画 *nico nico dōga* (jap.) – japanska platforma za dijeljenje video zapisa

¹⁵⁷ 了法寺 (jap.)

¹⁵⁸ 日蓮宗 Nichiren shū (jap.) – jedna od školi koja se javila tijekom perioda Kamakura

¹⁵⁹ とろ美 (jap.)

¹⁶⁰ とろ弁財天 (jap.)

¹⁶¹ 萌え *moe* (jap.) – slang koji se odnosi na osjećaj privrženosti i obožavanja likova, najčešće ženskih

¹⁶² 萌え寺 *moe dera* (jap.)

počne pratiti više hramova. Vjerujem da će ovaj karakter modernog društva i u budućnosti poticati budističke redove da rade na inovacijama kako bi uspjeli održati korak s vremenom.

Iako je potraga za aktivnim sljedbenicima sve očajnija, budizam i dalje igra veliku ulogu u kulturnoj tradiciji Japanaca. Bez obzira što se ne deklariraju kao budisti i ne prakticiraju vjeru u svakodnevnom životu, i dalje drže do tradicije. Osim što jednom godišnje slave dan kada svi mladi jedne generacije postaju punoljetni¹⁶³, slave razne festivale¹⁶⁴, odlaze na prvi posjet hramu na Novu godinu¹⁶⁵ i održavaju pogrebne obrede, a također pasivno vjeruju i u neka božanstva. Ne bi se moglo reći da ih štiju, nego više kao da njihovo postojanje ili nepostojanje uzimaju zdravo-za-gotovo. Tako, na primjer, i dan danas u večer Stare godine pod jastuk stavljaju sliku Sedam božanstava sreće, kako bi imali dobar prvi san i sreću u Novoj godini.

Sedam božanstava sreće su i dan-danas dobro poznati izvan religijskih krugova. Kult koji je stvoren u srednjem vijeku je održao svoju popularnost, jer bez obzira iz kojeg su razdoblja, ljudi i dalje imaju jednake želje, a to su sreća i prosperitet. Ovih sedam božanstava, među kojima je naravno i Benzaiten, su popularni likovi i u pop kulturi, pa tako često imaju neku ulogu i u *mangama* i *animeima*. Neki od poznatijih su *Noragami*¹⁶⁶ i *Kami-sama Hajimemashita*¹⁶⁷ gdje su božanstva prikazana u ljudskom obliku, s ljudskim karakteristikama ponašanja i ljudskim potrebama, ali božanskim moćima, po čemu su ipak superiorniji od običnih ljudi.

Iako budizam gubi utjecaj kao religija, i dalje opstaje utjecaj koji je imao na kulturu. Bez obzira što postoje mnogi novi religijski pokreti koji privlače sljedbenike, i bez obzira na to što se budistički hramovi i škole moraju natjecati s ostalim komercijalnim i zabavnim trendovima kako bi zadržali zanimanje ljudi, smatram da će se utjecaj budizma teško moći iskorijeniti iz općeg pojma japanske religije, a tako i iz kulture.

¹⁶³ 成人の日 *seijin no hi* (jap.)

¹⁶⁴ お盆 *o-bon* (jap.) – festival kojim odaju počast duhovima predaka; jedan od najpoznatijih budističkih festivala

¹⁶⁵ 初詣 *hatsumōde* (jap.)

¹⁶⁶ ノラガミ (jap.)

¹⁶⁷ 神様はじめました (jap.) – doslovno se može prevesti kao „Postala sam božanstvo“

Zaključak

Budizam ima dugu povijest i tradiciju koja se nastavlja i dan-danas. Iako je u počecima svog djelovanja u Japanu morao proći neke izazove, svojom prilagodljivošću je uspio osigurati kontinuitet svog nauka koji se čuva u mnogobrojnim hramovima koji opstaju diljem Japana. Kao što smo vidjeli, prošao je veliki put od samo superiorne magijske prakse japanske aristokracije do pravog budizma namijenjenog za spas svih ljudi japanskoga srednjovjekovlja. Iako je postojala jezična barijera koja je onemogućavala razumijevanje tekstova, tijekom stoljeća ustrajnosti i nauka, nastao je pravi japanski budizam koji, iako ima kineske korijene, i dalje pokazuje karakter autohtonih vjerovanja, bilo šintoističkih, bilo neinstitucionalnih.

Jedna od glavnih karakteristika japanskog budizma je sinkretizam s autohtonim religijama, pri čemu je za ovaj rad bilo važno prikazati teoriju *honji-suijaku* na temelju koje je došlo do miješanja panteona autohtone religije i Buddha, bodisatvi i *deva* koje sačinjavaju budistički svijet božanstava. Postojale su dvojbe može li ova teorija linearnog karaktera objasniti pluralni karakter sinkretizma božanstava, u kojem se ne može uvijek jasno reći koji je aspekt *honji*, a koji *suijaku*, pogotovo kada je riječ o aspektu koji ima veliki broj sljedbenika i dugu tradiciju. No, na primjeru božice Benzaiten sam napravila upravo to, pokazujući da jedno božanstvo može biti i *honji* i *suijaku* te da se, ovisno o tome je li originalno božanstvo ili samo aspekt nekog božanstva nastao sinkretizmom, ne može svaki *suijaku* smatrati samostalnim božanstvom. Vjerujem da ova teorija dobro predstavlja kompleksni sustav japanskih religija koji je nastao sinkretizmom.

U radu sam također pratila neke bitnije aspekte božice Benzaiten nastale tijekom stoljeća njezine prisutnosti u Japanu. Svaki od tih aspekata je pronašao svoje mjesto u nekoj sferi života drevnih Japanaca, a i danas ima velik utjecaj, unatoč tome što se današnje Japance prije svega može nazvati pasivnim vjernicima. Tako je dvoruki oblik Benzaiten koji svira lutnju našao svoje mjesto zaštitnice lutajućih glazbenika *biwa hoshija*, a taj oblik je i danas vrlo popularan kao jedan od Sedam božanstava sreće. Nadalje, njezin osmoruki oblik je prvi koji je prihvaćen i kao takav zapamćen kao Benzaiten, ratnica koja štiti budističku *dharmu*. Ovaj oblik je nakon nekoliko stoljeća zaborava doživio povratak, no ovaj put uz dodatak Ugajina, *kamija*-zmijske, čije je atribute prisvojila i osigurala si popularnost u nadolazećim razdobljima.

Prateći razvoj i širenje budizma, ponuđen je kratki uvid u jedan kompleksan proces interakcija i prilagodbi koje su zauzvrat iznjedrile bogat kulturni fenomen vrijedan daljnjeg istraživanja. Iako je razvoj kulta do modernoga doba već dobro istražen, ostaje nam pitanje koliko se on zapravo štuje u današnjem Japanu i u kojim oblicima. Iako je Sedam božanstava sreće dobro poznat, koliko zapravo aktivnih sljedbenika ima ovaj kult, a i drugi kultovi božice Benzaiten? Smatram da bi za ovakvo istraživanje bio potreban jedan detaljan obilazak svih njezinih poznatih svetišta, kao i intervju sa svećenicima hramova koji su joj posvećeni. Osim toga, moglo bi se provesti i istraživanje među mlađom populacijom, kojim bi se utvrdilo koliko se zapravo zna o Benzaiten i koliko je aktivno vjerovanje u njezin kult.

Nadalje, trebalo bi se pozabaviti i bogatom pop-kulturom koja se razvila i još uvijek cvate u Japanu. Vjerujem da postoji mnoštvo djela osim ova dva poznatija koja sam navela u radu, a koji spominju Benzaiten u nekom njezinom aspektu. Kako je predstavljena, koji oblik je prikazan, koji atributi su joj pridodani? Sve su ovo zanimljiva pitanja jer se upravo po tim točkama njezin kult mijenjao tijekom povijesti. Bilo bi zanimljivo ustanoviti jesu li nastale kakve nove promjene, možda u kakvoj kombinaciji s božanstvima ili likovima iz nekih drugih religija i kultura.

Benzaiten nam svakako predstavlja zanimljiv primjer sinkretizma i neprestane promjene, za koju vjerujem da se treba pratiti sada, ali i u budućnosti.

Popis literature

- BASHAM, Arthur Llewellyn. 2001. *The wonder that was India: a survey of history and culture of the Indian sub-continent before the coming of the Muslims*. New Delhi: Rupa.
- DAWA, Losang. 2006. *The King of Glorious Sutras called the Exalted Sublime Golden Light*. Portland: FPMT, Inc. Digitalno izdanje dostupno na <https://fpmt.org/wp-content/uploads/teachers/zopa/advice/pdf/sutragoldenlight0207a4.pdf> (pristup 1.6.2018.)
- EGGELING, Julius. 1882. *The Satapatha Brahmana, According to the Text of the Madhyandina School*. Oxford: The Clarendon Press.
- FAURE, Bernard. 2013. "The Cultic World of the Blind Monks: Benzaiten, Jūzenji, and Shukujin". *Journal of Religion in Japan*. 2 (2–3): 171–194.
- FAURE, Bernard. 2016. *Gods of medieval Japan. Volume 2*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- GORDON, Andrew. 2014. *A Modern History Of Japan: From Tokugawa Times To The Present*. New York: Oxford University Press.
- GOTTARDO, Marco. 2016. "On the identity of Mt. Fuji's deity : A study on the role of Benzai-ten in the development of the Fuji cult". 論叢：玉川大学文学部紀要/[玉川大学文学部] [編]. (57): 47–60.
- IKEDA, Daisaku. 1977. *Buddhism, the First Millennium*. Translated by Burton Watson. 1. ed. Tokyo: Kodansha International.
- KITAGAWA, Joseph M. 1984. "Paradigm Change in Japanese Buddhism". *Japanese Journal of Religious Studies*. 11 (2/3): 115–142.
- LUDVIK, Catherine. 2002. *From Sarasvatī to Benzaiten*. Ottawa: National Library of Canada.
- LUDVIK, Catherine. 2012. "Uga-Benzaiten: The Goddess and the Snake". *Impressions*. (33): 94–109.
- MATSUNAGA, Daigan, i Alicia MATSUNAGA. 1974. *Foundation of Japanese Buddhism. Vol. 1*. Los Angeles: Buddhist Books International.

- MATSUNAGA, Daigan, i Alicia MATSUNAGA. 1976. *Foundation of Japanese Buddhism, Vol. 2*. Los Angeles: Buddhist Books International.
- MEILAND, Justin. 2007. *Mahābhārata, Book nine, volume two, Śalya*. New York, NY: New York University Press.
- PORCU, Elisabetta. 2014. "Pop Religion in Japan: Buddhist Temples, Icons, and Branding". *Journal of Religion and Popular Culture*. 26 (2): 157–172.
- Ṛgveda-Saṃhitā: With the commentary of Sayanāchārya: Vol. 1–5*. 1933. Poona: Samarath Bharat Press.
- ROBERTS, Jeremy. 2010. *Japanese mythology A to Z*. New York, NY: Chelsea House Publishers.
- SCHROEDER, Leopold von. 1881. *Maitrāyaṇī Saṃhitā: die Saṃhitā der Maitrāyaṇīya-Sākhā*. Wiesbaden: F. Steiner. Electronically prepared by Makoto Fushimi, Osaka, 2015. TITUS version by Jost Gippert, Frankfurt a/M, 5.5.2016
- SCHUMACHER, Mark. 2012. „Goddess Benzaiten, A-to-Z Dictionary of Japanese Buddhist / Shinto Statues“. 30. travnja. <http://www.onmarkproductions.com/html/benzaiten.shtml> (pristup 1.6.2018)
- Shinpen nihon koten bungaku zenshū*. 44. 1995. Tōkyō: Shōgakkan.
- STEIN, Burton, and David ARNOLD. 2010. *A history of India*. Chichester, U.K.: Wiley-Blackwell.
- SUZUKI, Iwayumi. 1992. „Birth of Fashionable Gods and Miraculous Experiences“. 島根大学教育学部紀要. 26:143–152.
- „विष्णुधर्मोत्तरपुराणम्/खण्डः ३/अध्यायाः ०६१–०६५“ *विकिस्रोत*, 18. veljače 2018. <https://sa.wikisource.org/s/10mz> (pristup 5.6.2018)
- YASUMOTO, Tōru. 1962. „Buddhism and the Japanese Mind". *Contemporary Religions in Japan*. 3 (4): 291–313.
- YOSHIMURA Makoto, Akihiro OKAJIMA, et al. 1999. „Manyoshu“. 20. svibnja. <http://jti.lib.virginia.edu/japanese/manyoshu/AnoMany.html> (pristupljeno 5.6.2018.)
- WATANABE, Shōkō. 1968. *Japanese Buddhism. A critical appraisal*. Tokyo: Kokusai Bunka Shinkokai.

金光明經. 1988. *大正新脩大正藏經*. 16:663. digitalno izdanje CBETA (中華電子佛典協會). 4. studenog 2002. http://buddhism.lib.ntu.edu.tw/BDLM/sutra/chi_pdf/sutra9/T16n0663.pdf (pristup 1.6.2018.)

金光明最勝王經. 1988. *大正新脩大正藏經*. 16: 665. digitalno izdanje CBETA (中華電子佛典協會). 4. studenog 2002. http://buddhism.lib.ntu.edu.tw/BDLM/sutra/chi_pdf/sutra9/T16n0665.pdf (pristup 1.6.2018.)

Sažetak

Budistička božica Benzaiten od hinduizma do šintoizma

Širenje budizma iz Indije na zemlje Istočne Azije potaknulo je interakciju različitih kulturnih i religijskih sustava te uzrokovalo promjene i prilagodbe religijskih praksi. Jedan od vrlo dobrih primjera ovog procesa je Japan, gdje je kao rezultat stvoren specifičan oblik budizma. Ovi će procesi biti prikazani na primjeru budističke božice mudrosti i umjetnosti, Benzaiten, tako da praćenjem kretanja njezinog kulta unutar različitih kulturnopovijesnih okolnosti dobijemo bolji uvid u nastale promjene koje su dovele do prilagodbe i oblikovanja japanskog budizma.

Ključne riječi: širenje budizma, japanski budizam, Benzaiten, sinkretizam, šintoizam, hinduizam

Abstract

Buddhist goddess Benzaiten from Hinduism to Shintoism

The expansion of Buddhism from India to the East Asian countries has stimulated the interaction of various cultural and religious systems and caused changes and adaptations of religious practices. One of the very good examples of this process is Japan, where as a result a specific form of Buddhism was created. These processes will be shown on the example of the Buddhist goddess of wisdom and art, Benzaiten, so that by following the movements of her cult within different cultural and historical circumstances, we gain a better insight into the changes that have brought about the adaptation and shaping of Japanese Buddhism.

Key words: the spread of Buddhism, Japanese Buddhism, Benzaiten, syncretism, Shintoism, Hinduism